

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

Bakalářská diplomová práce

Čínské ústavy po roce 1949: Struktura moci a orgánů státu

Olomouc 2013 Jakub Kopecký

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Kučera

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité
prameny a literaturu.

Olomouc, 14. 4. 2013

.....

podpis

Anotace

Čínská lidová republika se dnes řadí mezi světové supervelmoci a její vliv sahá do všech koutů světa. Tomu tak ale nebylo vždy. Ještě v minulém století se zmítala vlivem střetu cizích i vnitrostátních mocností v chaosu, jaký za dobu tisíců let své existence nepamatovala. Tento boj nakonec v polovině minulého století do čela státu vynesl Komunistickou stranu Číny, která svým diktátem ovlivňuje tvář Číny dodnes.

Přesto, že je režim Číny považován za autoritářský, základním zákonem státu je ústava. Ve své bakalářské práci je mým cílem utřídit jednotlivé sekce prvních ústav do logických celků a srovnat je s historickými souvislostmi. Studium těchto ústav nám může jednak pomoci pochopit chod nejlidnatějšího státu na světě a také nám může pomoci zjistit, jakým způsobem se čínská ústavnost vyvíjela.

Klíčová slova: Čína, ústava, historický vývoj, Komunistická strana Číny, Společný program

Mnohokrát děkuji panu Mgr. Ondřeji Kučerovi za jeho cenné rady a připomínky a za jeho trpělivost a ochotu při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod	8
2. Metodika vypracování bakalářské práce	10
3. Společný program	11
3.1. <i>Historický prolog- Společný program</i>	11
3.1.1. Proces vzniku.....	15
3.1.2. Struktura Společného programu	16
3.1.3. Preambule Společného programu.....	16
3.1.4. Hlava I – Základní státní principy	16
3.1.5. Hlava II – Vláda a samospráva.....	17
3.1.6. Hlava III – Vojenský systém.....	19
3.1.7. Hlava IV - Ekonomika.....	19
3.1.8. Hlava V – Kultura a vzdělanost.....	22
3.1.9. Hlava VI – Národnostní politika	23
3.1.10. Hlava VII – Zahraniční politika.....	24
4. Ústavy od roku 1954 do roku 1982	26
4.1. <i>Historický prolog - První ústava</i>	26
4.1.1. Preambule čínských ústav	28
4.1.2. Hlava I – Všeobecná ustanovení	31
4.2. <i>Historický prolog - Druhá ústava</i>	37
4.1.3. Hlava II – Státní struktura	39
4.3. <i>Historický prolog - Třetí ústava</i>	47
4.1.4. Hlava III – Základní práva a povinnosti občanů	48
4.4. <i>Historický prolog – Čtvrtá ústava</i>	53
4.1.5. Hlava IV - Státní vlajka, státní znak, hlavní město	55
5. Závěr	57
6. Summary	59
7. Seznam literatury	60
8. Seznam příloh	61
9. Přílohy	62

1. Úvod

Zakladatelé každého státu si volí určitý hlavní a primární kodex pravidel. Ten je základním kamenem tohoto státu a definuje jeho základní vlastnosti, povinnosti a práva jeho občanů a jeho postoj vůči zahraničí. Tento fundamentální dokument nazýváme ústava a ať náleží již státu demokratickému, či totalitnímu, vždy nám poskytuje unikátní pohled na jeho strukturu a fungování. Lze namítnout, že studium a rozbor ústavy státu, jakým je Čínská lidová republika, země pod vládou jedné strany, která bývá často označována jako totalitní, je zbytečné, neboť vlády autoritářské a totalitní se svému lidu nezpovídají a hodnoty a pravidla uvedená v jejich ústavách jsou jen prázdnými frázemi. To částečně pravdou je, nicméně právě toto zkoumání nám, ve spojení s historickým podkladem, osvětluje, jak a v jaké míře se ony státy od linie svého nejdůležitějšího dokumentu odklánějí. Jak moc porušují pravidla, která si vytyčili, a jakým směrem se popřípadě vydají v budoucnu.

V tomto případě se jedná o rozpor ústavy formální a faktické. Toho, co je psáno, a toho, co se skutečně děje. Zatímco ústava formální je pouze kodifikovaný dokument a tedy jakýsi teoretický základ, obsah ústavy faktické je již spojen s reálnou situací a reálnými kroky a pravidly řízení státu i bez toho, co je dáno písemně. Tyto dva vztahy nemusí být vždy úměrné a velmi často se vedení států ve svých činech s ústavami rozchází a znění ústavy si vykládá po svém.

Taková studie poskytuje hlavně pro budoucí generaci cenná zjištění, a to zejména v aktualizovaném pohledu na danou problematiku. Jinými slovy, na takovou práci bude možno navázat, pokud se někdo bude v budoucnu touto tematikou zabývat.

Důvodem, proč jsem si zvolil toto téma, je má záliba v moderní historii Číny a její politické a ekonomické situaci. Věřím, že tato rešerše mi pomůže lépe pochopit a orientovat se v tématu čínských zákonů a že mi bude nápomocna v mé budoucí praxi v zastupitelských úřadech v cizině.

Ve své bakalářské práci jsem se důkladně zabýval právě vývojem čínských ústav. Rozebíral a srovnával jsem jednotlivé oddíly každé z nich tak, aby byl jasný jejich vývoj a proměny. Od Společného programu v roce 1949 až po ústavu z roku 1982. Každý dokument jsem rozdělil do logických celků, které jsem opatřil také historickým prologem, umožňujícím hlubší pochopení okolností vzniku jednotlivých ústav.

Vzhledem ke složitému uspořádání čínského parlamentu a správních území ČLR, jsou tyto kapitoly opatřeny grafickými materiály, na kterých lze změny těchto struktur jednoduše vysledovat. Má bakalářská práce byla koncipována tak, aby čtenáři (ať již sinologovi nebo komukoliv jinému) lépe a srozumitelně přiblížila proces ústavní změny, která byla pro ČLR velmi častým jevem.

V mé práci nejsou rozpracovány dodatky k ústavám v posledních třech dekadách. Hlavním důvodem je obsáhlost této studie, která by nemohla být provedena v rámci bakalářské, nýbrž magisterské diplomové práce. Proto jsem se rozhodl svou studii pokrýt první polovinu historie čínské ústavnosti. Na tomto základě budu poté stavět, když svou magisterskou diplomovou práci zaměřím na polovinu druhou.

Mou hlavní hypotézou je, že i přes množství přijatých čínských ústav se podoba jejich hlavních rysů v průběhu dějin neměnila a že tyto ústavy budou obsahovat velké množství prvků shodných s ústavami ostatních států.

2. Metodika vypracování bakalářské práce

Tato bakalářská práce vznikala v několika krocích. Tím prvním byla příprava potřebné literatury a studijních materiálů. I přes to, že se nejedná o tematiku příliš častou, byla téměř veškerá literatura dostupná v českém jazyce, což mi mou práci velmi usnadňovalo. Druhým krokem bylo pečlivé nastudování jednotlivých ústav, kdy jsem se snažil v rámci logických tematických celků jako je ideologie, ekonomika nebo lidská práva vyhledávat nejdříve rysy společné, poté až odlišné. Teoretickým základem mi v tomto případě byly knihy Ústavní právo a státověda od Václava Pavlíčka a Dějiny čínského práva od Michala Tomáška. Třetím krokem bylo doplnění kapitol historickými prology. Zde jsem vycházel ze dvou zdrojů: tím prvním byly historické práce profesora Johna K. Fairbanka a tím druhým byly poznatky z výuky pana magistra Ondřeje Kučery. Propojení pohledů těchto dvou odborníků mi poskytlo dostatečný předpoklad k pochopení celého tématu.

3. Společný program

3.1. *Historický prolog- Společný program*

Historické období předcházející sněmu Čínského poradního politického shromáždění bylo velmi různorodé. Pravděpodobně žádný stát v moderní historii neprošel během tak krátkého období tolika změnami, jako právě Čína. Již od počátku 20. století to byla povstání, která byla mířená jak proti cizím mocnostem (Boxerské povstání), tak proti vládnoucí feudální třídě (Sinchajská revoluce), která byla nakonec svržena. Střídala se období nadšení (ustavení Čínské republiky) i nespokojenosti (Hnutí 4. května). V postupném sledu se měnilo státní zřízení. Z císařství se Čína stala republikou, z republiky se opět téměř stala císařstvím, jen aby ji pohltilo období militaristů. Ke konci 20. let minulého století Číňané začali bojovat mezi sebou (občanská válka mezi KSČ a Kuomintangem) a počátkem let 30. i s japonskými agresory nejprve na severu a s postupem času i na dalších územích svého státu. V roce 1945 boj mezi mocnostmi skončil porážkou Japonska a zbývalo určit, komu připadne vláda nad Čínou.

Obě strany, KSČ i Kuomintang, se při této válce dopustily chyb, stejně tak jako dosáhly určitých vítězství. A právě události před a po občanské válce se hluboce promítly do procesu vzniku Společného programu. Pro lepší pochopení těchto událostí je nutné zmínit neúspěchy Kuomintangu a naopak klíčové úspěchy KSČ, které tuto stranu vynesly na vrchol oblíbenosti mezi obyvatelstvem, stejně tak jako do předsednické role Čínského poradního politického shromáždění. Bez ohledu na sociální hlediska Kuomintang měl v občanské válce všechny předpoklady k minimálně vojenskému vítězství. Počet jeho jednotek vysoce převyšoval komunistické jednotky a navíc měl plnou podporu armády Spojených států. Jak píše Fairbank: „Za těchto okolností bylo pozoruhodným výkonem, že Čankajšek a Kuomintang dokázali občanskou válku prohrát.“¹ Důvod prohry byl ve skutečnosti jeden, ale o to více zásadní. Kuomintang vedl boj příliš rigidně a příliš konzervativně. Nebyl schopen se přizpůsobit okolnostem války tak, jako to dokázali bojovníci komunistické strany s jejich partyzánským způsobem boje a jeho strategie kontroly a „zakopávání se“ ve velkých provinčních městech se nemohla ani zdánlivě rovnat extrémně efektivní guerillové válce jeho protivníků, kteří útočili ze zálohy, jen aby v okamžiku způsobili kuomintangským vojskům ty největší možné škody a aby naopak

¹ 3. Dějiny Číny, str. 374

minimalizovali ty své. Tak síla komunistických jednotek rostla a role se obrátila. V létě roku 1947 KSCĚ zahájila silnou protiofenzivu a bylo již jen otázkou času, než si podmaní zbytek čínského území. Režim Kuomintangu prohrál ze dvou důvodů – tím prvním byly jeho vojenské prohry a tím druhým jeho neschopnost pečovat o obyvatelstvo na územích, která ovládal. To se primárně promítalo do ekonomické situace, kterou KMT nebyl schopen stabilizovat a která byla zasažena vysokou mírou inflace, a také do nálad obyvatelstva, které bylo znechuceno kroky jeho vlády a navíc bylo bezdůvodně perzekuováno. Ekonomickou situaci popisuje Fairbank: „Inflace stoupala do závratné výše spolu s neustále se zvyšujícím množstvím vydávaných bankovek. Převzetí pobřežních měst od Japonců se vyznačovalo především chybným postojem při přebírání aktiva, protože se je nikdo nepokusil využít v průmyslové výrobě. Nadále přetrvával nedostatek spotřebního zboží. ... Majetní stoupci Kuomintangu zároveň vydělávali na skupování japonských okupačních peněz v nesmyslném kurzu za nadhodnocenou kuomintangskou měnu. Hlad a spekulantství provázely život na venkově v mnoha oblastech, ale návrat jednotek Kuomintangu do provincií osvobozených od Japonců, pokud je v této situaci vůbec možno použít výrazu „osvobození“, jen zvýšil břemeno daní a rekvizicí.“² „Zbytek sympatií ke Kuomintangu, který snad ještě přetrvával mezi majetnějšími vrstvami, zničila „měnová reforma“ v roce 1948, kdy byly veškerý majetek a valuty násilím převedeny v nové „zlaté jüany“, jejichž pomocí měly být stabilizovány ceny, zatímco inflaci mělo nějak zastavit vládní nařízení. Během půl roku však ceny vzrostly osmdesátpěttisíckrát. Majetné vrstvy byly opět podvedeny a okradeny“³. Kuomintang si zneprátelil i vrstvy chudší. Společností se šířil nesouhlas s takovými kroky režimu, jakými bylo „využití Japonců, kteří kapitulovali, a jejich loutkových čínských oddílů k boji proti komunistům“⁴, nebo „pohlížení na ty, kteří byli s japonskými okupanty v době války nuceni spolupracovat, jako na kolaboranty, kteří jsou automaticky vinni.“⁵

S ohledem na tyto skutečnosti by se mohlo zdát, že čínský lid bude následovat prakticky kohokoliv, kdo proti takovému režimu stojí v opozici. Skutečnost byla jiná. Komunisté nejen, že byli vůči režimu na zcela opačném pólu, nýbrž jej v mnoha ohledech převyšovali: správným řízením oblastí, které kontrolovali; jejich nejen bojovou, ale i společenskou

² 3. Dějiny Číny, str. 374

³ 3. Dějiny Číny, str. 376

⁴ 3. Dějiny Číny, str. 375

⁵ 3. Dějiny Číny, str. 375

morálkou atd. Tuto problematiku popisuje Fairbank, který uvádí: „Byla tu vítězná armáda venkovských chlapců, kteří byli nesmírně ukázněni, zdvořilí a ochotní, na rozdíl od opačného pólu, který představovala drancující násilnická vojska militaristů.“⁶ Pokud hodnotíme úspěchy KSC v občanské válce na severovýchodě a poté na dalších územích, Faibank dále cituje Stevena Levina (1987): „Komunisté tu totiž dokázali mobilizovat venkov stejně jako v severní Číně. Jakmile komunističtí aktivisté ze severu pronikli na Severovýchod, pustili se s horečnou energií do organizování místní výroby, školení a přesvědčování vesničanů, pozemkové reformy, myšlenkové převýchovy nových aktivistů, verbování jednotek a sjednocování obyvatelstva pod praporem vlastenecké války. Kombinací obratného sociálního inženýrství a nucených odvodů se jim to podařilo dokonale a navíc to fungovalo. Číňané ze Severovýchodu, tak dlouho sužovaní japonskou okupací, zareagovali na vlastenecké výzvy a hesla o sociální revoluci podporou válečného úsilí KS Číny.“⁷

Občanská válka tímto skončila 1. října 1949, když Mao Ce-tung vyhlásil na náměstí Tchien-an-men, založení Čínské lidové republiky. Vyústěním těchto událostí bylo přijetí Společného programu jako základního zákona nově vzniklého státu. Po skončení občanské války musela být země konsolidována v několika směrech. Tím prvním bylo rozšíření vojenských jednotek po celém území státu tak, aby nad nimi byla zavedená kontrola do té doby, než bude možné ustanovit místní lidové vlády. Dalším krokem byla náprava špatné ekonomické situace, zanechané po vládě KMT, a to skrze převzetí všech bank státem, tvorbou obchodních společností pro kontrolu každé komodity a také nahrazením peněz naturáliemi při výplatách zaměstnanců. Následovalo obnovení dopravy a komunikací, tvorba vládního aparátu, přerozdělení půdy v rámci agrární reformy. Pro tento časový úsek počátku Čínské lidové republiky, je nutno zmínit dvě historické události. Tou první je válka na Korejském poloostrově, která začala v roce 1950 a do které Čína významně zasáhla tím, že vyslala svá vojska do Koreje, aby zastavila postup Američanů na sever. V tomto snažení čínská vojska uspěla a za cenu obrovských ztrát na životech obrátila směr války ve prospěch KLLDR. Druhou významnou událostí, tentokrát již spíše významnou pouze pro ČLR, bylo započetí kampaně proti třem a kampaně proti pěti zlům. Tyto kampaně, které probíhaly současně v letech 1951 – 1952, byly sice v případě kampaně proti třem zlům

⁶ 3. Dějiny Číny, str. 389

⁷ 3. Dějiny Číny, str. 377

oficiálně zaměřeny proti nešvarům ve státní správě, jako je byrokracie, korupce a plýtvání, a v případě kampani proti pěti zlům proti úplatkářství, daňovým podvodům, rozkrádání státního majetku, lajdáctví a soukromým spekulacím, nicméně jejich skutečným posláním bylo vyčistit státní aparát od osob, které byly pro komunistickou stranu nežádoucí, a stejně tak se zbavit kapitalistů a využít jejich majetek. Nálady obyvatelstva v prvních letech ČLR popisuje Fairbank: „Byla tu odhodlaná vláda, která doopravdy chtěla dát všechno do pořádku – a to nejen pokud jde o kanalizaci a ulice, ale i o žebráky, prostitutky a drobné zločince, kteří byli do jednoho nahnáni na převýchovu. Byla tu Nová Čína, na kterou mohl být člověk hrdý, Čína, která zvládla inflaci, zrušila výsady cizích mocností, skončila s kouřením opia a s nemravností vůbec a přiměla občanstvo k mnoha společensky užitečným činnostem.“⁸

⁸ 3. Dějiny Číny, str. 389

3.1.1. Proces vzniku

Společný program byl výsledkem jednání a činnosti Čínského lidového politického poradního shromáždění, které bylo zformováno KSČ v posledních letech občanské války a sestávalo se jak ze zástupců rozličných politických stran (které byly v době počátku státu komunistickou stranou ještě tolerovány), tak nezávislých zástupců.

Vzniku tohoto shromáždění předcházela činnost tzv. Přípravného výboru nového politického shromáždění, což byla spolupráce organizací, které se přihlásily ke spolupráci s KSČ a formování představ o charakteru nového státu.

První zasedání Čínského lidového politického poradního shromáždění započalo 21. září 1949 a účastnilo se jej devět frakcí v čele s KSČ. Zbýlých osm seskupení představoval Revoluční výbor Kuomintangu, což byla od Kuomintangu odštěpená levicová frakce, Čínská demokratická liga, Čínská asociace národní demokratické stavby, Čínská prodemokratická asociace, Čínská rolnická a dělnická demokratická strana, Čínská strana Č-kchung, Společnost 93 a Liga za sebeurčení Taiwanu.

Toto zasedání schválilo tzv. Společný program, který specifikoval vlastnosti nového státu, od struktury vlády až po státní symboly a na přechodné období *de facto* plnil funkci ústavy. Prosazením programu se upevnila již tak dobrá pozice Mao Ce-tunga, který byl jmenován předsedou nově vzniklé vlády.

Celý proces vzniku Společného programu je spojen i se vznikem novodobého čínského státu. Po schválení tohoto dokumentu a ukončení zasedání vyhlásil Mao Ce-tung 1. října 1949 vznik ČLR.

3.1.2. Struktura Společného programu

Společný program nese poměrně odlišné rysy od ústav, které následovaly po něm. Primárně je to ve členění dokumentu. Ten sice, podobně jako ústavy následující, obsahuje preambuli a oddíly týkající se základních principů (Hlava I) a orgánů státní moci (Hlava II), ale zde podobnost končí. Další oddíly se zabývají vojenským systémem (Hlava III), ekonomickou politikou (Hlava IV), kulturní a vzdělávací politikou (Hlava V), politikou vůči národnostem (Hlava VI) a zahraniční politikou (Hlava VII).

3.1.3. Preambule Společného programu

Preambule zdůrazňuje vítězství lidu nad imperialismem a feudalismem, ale také nad Kuomintangem, jehož vládu charakterizuje jako „reakční, feudální, kompradorskou a fašistickou diktaturu“⁹. Upřesňuje pojem lidové demokratické diktatury, která je založena na demokratickém spojení pracujících tříd, od rolníků až po národní buržoazii. Prohlašuje, že zástupci Čínského lidového politického poradního shromáždění se jednomyslně shodli na tom, že základní linií ČLR bude nová, lidová demokracie.

3.1.4. Hlava I – Základní státní principy

Hlava I, stejně jako u ústav následujících, definuje základní státní principy. V článku 1¹⁰ přijímá systém lidové demokracie a záporný postoj vůči imperialismu. Článek 2¹¹ poukazuje na potřebu dokončit „osvobození“ a sjednocení území, což je narážka na občanskou válku KSC proti Kuomintangu a článek 3¹² zase na potřebu zrušit výsady imperialistických států v Číně, navrácení půdy rolníkům a průmyslové přetvoření země. Obsah článku 3 souvisí jednak s ukončením tzv. Století nerovnoprávných smluv, které trvalo od roku 1848, kdy si cizí mocnosti po vítězství v Opiových válkách vymohly na tehdy ještě císařské vládě velké množství pro Čínu silně nevýhodných dohod (od územních koncesí až po směšně nízká dovozní cla), díky kterým de facto na Číně mohly parazitovat. Toto období bylo ukončeno právě v roce 1948 a souvisí s účastí Číny ve 2. světové válce a s ekonomickými a restrukturalizačními plány KSC, díky kterým se

⁹ 1. Společný program, str. 34

¹⁰ 1. Společný program, str. 35

¹¹ 1. Společný program, str. 36

¹² 1. Společný program, str. 36

komunismus stal populární mezi obyvateli. Články 4¹³, 5¹⁴ a 6¹⁵ se zabývají všeobecným volebním právem, svobodou vyznání a především stejnými právy pro ženy, které jsou tímto postaveny na roveň mužům. Je otázkou, nakolik byly ženy s muži skutečně rovnoprávné, nicméně i toto byl další z kroků, který KSČ přinášel nové a nové příznivce. Byl to právě rovnostářský systém, který byl v praxi poprvé nastolený Stalinem a následně využitý dalšími komunistickými státy, který neustále přesvědčoval čínské obyvatelstvo o tom, že komunisté jsou především na straně lidu, chudých a utlačovaných. Článek 7¹⁶ poměrně ostře zmiňuje potlačení veškeré další možné kontrarevoluční aktivity a zejména nepřátel z řad Kuomintangu. Zaměřuje se na imperialisty, statkáře a kapitalisty, což jsou náznaky prvních z dlouhé řady kampaní KSČ, které měly „vyčistit“ čínskou společnost. Zároveň ale uvádí možnost trestu a následného vykoupení formou převýchovy prací. Článek 8¹⁷ uvádí povinnost každého občana bránit svou vlast, být poslušný zákonů, účastnit se povinné vojenské služby a řádně platit daně státu. 9.¹⁸ článek stručně komentuje práva a povinnosti národností ČLR, které jsou následně detailněji popsány v článku 50 hlavy VI. Článek 10¹⁹ definuje povinnost ozbrojených složek chránit suverenitu země a svobodu jejích občanů, také zmiňuje plán vlády armádní složky posilovat tak, aby byly schopny své úkoly plnit efektivně. Poslední článek hlavy I hovoří o spojení ČLR se všemi mírumilovnými státy světa, primárně ale se SSSR.

3.1.5. Hlava II – Vláda a samospráva

Obsahem hlavy II je definice fungování vlády a státní samosprávy na všech úrovních a jejich struktura. První tři články hlavy II popisují hlavní složky státní moci, pravidla, jakými se budou řídit, a také jejich nejbližší plány. První článek hlavy, článek 12²⁰, zdůrazňuje fakt, že veškerá moc ve státu náleží lidu a ti, kteří budou moc vykonávat, budou lidem voleni ve všeobecných volbách. Je zmíněna hierarchie voleb zástupců, kdy představitelé nižších úrovní lidových vlád budou volit představitele těch vyšších. Všečínské shromáždění lidových zástupců je hlavním orgánem státní moci a Centrální

¹³ 1. Společný program, str. 36

¹⁴ 1. Společný program, str. 36

¹⁵ 1. Společný program, str. 36

¹⁶ 1. Společný program, str. 37

¹⁷ 1. Společný program, str. 37

¹⁸ 1. Společný program, str. 37

¹⁹ 1. Společný program, str. 37

²⁰ 1. Společný program, str. 38

lidová vláda je jeho vykonavatelem v době, kdy toto shromáždění nezasedá. Článek 13²¹ uvádí složení Čínského poradního politického shromáždění. To reprezentuje všechny vrstvy společnosti: od rolníků přes členy revolučních ozbrojených složek až po inteligenci a národní buržoazii. Právě poslední dvě uvedené vrstvy obyvatelstva byly v tu dobu ještě tolerovány, a to jednak z důvodu existence Čínského poradního politického shromáždění, které v tu dobu bylo kongresem pluralitních názorů, a jednak z důvodu potřeby konsolidace země. Této konsolidaci měl dopomoci kapitalistický kapitál tehdy tolerované buržoazie. Čínské poradní politické shromáždění mělo až do chvíle zvolení a zformování Všečínského shromáždění lidových zástupců vykonávat všechny jeho funkce, zvolit koncil Centrální lidové vlády ČLR a svěřit jí autoritu vykonávat moc. Po zvolení Všečínského shromáždění lidových zástupců by mu Čínské lidové poradní politické shromáždění předložilo základní plány související s přestavbou a výstavbou státu a také další možná opatření související s Všečínským shromážděním lidových zástupců nebo s Centrální lidovou vládou. Článek 14²² se zabývá nově osvobozenými územími země. V těch požaduje vojenskou správu a zrušení všech kuomintangských úřadů. Je podle něj nutné ustanovit kontrolní vojenské komise, které budou na oblast dohlížet, a jakmile to bude možné, tyto komise budou postupně předávat moc do rukou místních lidových shromáždění. Trvání správy vojenských komisí se bude odvíjet od situace v daném regionu a následné všeobecné volby za účelem tvorby místních lidových shromáždění budou upřesněny až tehdy, až budou veškeré vojenské operace a agrární reformy kompletně ukončeny a občané všech tříd budou plně zorganizováni. Článek 15²³ zavazuje veškeré orgány státní moci k vykonávání demokratického centralismu, kdy bude každý stupeň vládní moci odpovědný tomu předcházejícímu, kdy zájmy menšiny budou podřízeny zájmům většiny a kdy rozhodnutí každého stupně vlády bude ratifikováno tím následujícím a každý stupeň bude poslušný jemu nadřazenému. Veškeré úřady budou vždy poslušné Centrální lidové vládě. Článek 16²⁴ upřesňuje proces rozhodování ze strany jednotlivých úrovní vlád. Jednotlivé výnosy budou posuzovány tak, aby byly splněny potřeby místní, ale aby nebyla porušena národní jednota. Článek 17²⁵ ruší veškerý státní, soudní i správní systém bývalé kuomintangské vlády, kterou považuje za utlačovatelskou. Nahradit je chce

²¹ 1. Společný program, str. 39

²² 1. Společný program, str. 39

²³ 1. Společný program, str. 40

²⁴ 1. Společný program, str. 40

²⁵ 1. Společný program, str. 40

výnosy, které lid chrání, a systémem lidových soudů. Článek 18²⁶ zavazuje veškeré státní orgány ČLR prosazovat revoluční styl práce a poctivou službu lidu. Je podle něj nutné „přísně potrestat korupci, zakázat výstřednost a oponovat byrokratickému stylu práce, který odcizuje lidové masy“²⁷. Článek 19²⁸ uvádí možnost kontroly státního systému občany, kterým dává možnost jednak vytvářet lidové kontrolní orgány, které budou kontrolovat vládní činitele všech úrovní.

3.1.6. Hlava III – Vojenský systém

Obsahem hlavy III je vojenský systém ČLR. V článku 20²⁹ je popsána tvorba armády, která se bude nazývat Lidově osvobozenecká a bude pod kontrolou Lidové revoluční vojenské rady Centrální lidové vlády. Článek 21³⁰ rozvádí principy ideologické výuky mužstva a velitelů, která se ponese v revolučním a vlasteneckém duchu. Článek 22³¹ zmiňuje posílení a modernizaci všech složek armády tak, aby bylo možno konsolidovat národní obranu. Článek 23³² prosazuje zavedení systému lidových milicí, jejichž povinností bude udržení pořádku v jednotlivých oblastech a také příprava možnosti národní mobilizace a systému povinné vojenské služby. Článek 24³³ zmiňuje možnost přičinění ozbrojených složek státu v zemědělské a průmyslové výrobě, pokud tím ovšem nebudou omezeny jejich vojenské povinnosti. Možnosti zisku přednostní péče od státu pro ty, jež se zúčastnili revoluční války a byli při ní vážně zraněni, je uvedena v článku 25³⁴.

3.1.7. Hlava IV - Ekonomika

Nejobsáhlejší částí Společného programu je hlava IV. Obsahuje témata ekonomické stránky řízení státu, od zemědělství a agrární reformy přes průmysl, až po stavbu komunikací, řízení státního obchodu a bankovníctví. Úvodní článek hlavy IV, článek 26³⁵, definuje základní kroky státní správy potřebné ke konsolidaci země. Je podle něj potřebná rovnováha mezi mnoha aspekty- mezi soukromými i veřejnými zájmy, mezi kapitálem

²⁶ 1. Společný program, str. 40

²⁷ 1. Společný program, str. 40

²⁸ 1. Společný program, str. 40

²⁹ 1. Společný program, str. 42

³⁰ 1. Společný program, str. 42

³¹ 1. Společný program, str. 42

³² 1. Společný program, str. 42

³³ 1. Společný program, str. 43

³⁴ 1. Společný program, str. 43

³⁵ 1. Společný program, str. 43

a prací. Je potřebná spolupráce měst a venkova a správná cirkulace zboží čínského i zahraničního. Stát je definován jako hlavní koordinátor ekonomiky, kterou bude podle potřeb regulovat. Jednotlivá ekonomická odvětví budou autonomní, nicméně role státu jako koordinátora by měla především směřovat k jejich rozvoji. Plány pro agrární reformu jsou rozpracovány v článku 27³⁶, kde je zdůrazněno, že tato reforma je „nezbytnou pro rozvoj produktivní síly národu a jeho industrializace“³⁷. Vlastnictví půdy, kterou touto reformou rolníci získají, je státem chráněno. Avšak na druhou stranu v oblastech, kde agrární reforma ještě provedena nebyla, „musí být rolnické masy dány do pohybu, aby utvořily rolnické organizace a začaly provádět politiku „Země oráčů“³⁸. Hlavním cílem takových organizací by bylo odstranit místní velkostatkáře, označované za „bandity a despoty“³⁹, a jejich kontrolu nad jednotlivými pozemky. Tuto problematiku popisuje Fairbank, který tvrdí: „K pozemkové reformě bylo možno přistoupit, teprve když existovaly tři základní komponenty: vojenská kontrola, hospodářský pokrok a nábor vesnických aktivistů. V průběhu reformy samotné spočíval vtip v tom, jak mobilizovat veřejné mínění proti statkářským despotům, nakolik jimi skutečně byli, a prostřednictvím jejich denunce či likvidace závazným způsobem získat vesničany pro věc revoluce. Veškeré pozemkové vlastnictví bylo oceněno a přerozděleno rovnoměrnějším způsobem podle kategorií, které definovaly každého jedince jakožto bohatého, středního či chudého rolníka nebo nádeníka-bezzemka.“⁴⁰ Článek 28⁴¹ určuje socialistickou povahu státní ekonomiky, kdy „všechny podniky, související s ekonomickým životem země, a které mají dominantní vliv na lidské živobytí, budou pod sjednocenou organizací státu“⁴². Veškeré státní suroviny a podniky budou náležet všemu lidu a jsou považovány za základní pilíře rozvoje čínské ekonomiky. Článek 29⁴³ zmiňuje kooperativní ekonomiku a její povahu, která bude polosocialistická. V článku 30⁴⁴ ústava přislíbujee vládní podporu ekonomických podniků, které ovlivňují národní blaho, a také státní pomoc v jejich rozvoji. Článek 31⁴⁵ odkazuje na ekonomiku státního a soukromého kapitálu a doslova zní: „Ekonomika spojeně řízená státem a privátním kapitálem je státně-kapitalistické povahy,

³⁶ 1. Společný program, str. 44

³⁷ 1. Společný program, str. 44

³⁸ 1. Společný program, str. 44

³⁹ 1. Společný program, str. 44

⁴⁰ 3. Dějiny Číny, str. 360

⁴¹ 1. Společný program, str. 44

⁴² 1. Společný program, str. 44

⁴³ 1. Společný program, str. 44

⁴⁴ 1. Společný program, str. 44

⁴⁵ 1. Společný program, str. 45

kdykoliv to bude nutné a možné soukromý kapitál bude se podporován rozvíjet ve směru státního kapitalismu, v takových směrech jako zpracovávání pro státní podniky a využívání státních zdrojů ve formě koncesí“.

To ve výsledku znamená, že kapitalistický způsob výroby je kombinován s dohledem a kontrolou státu. Tento název může být matoucí především proto, že taková povaha ekonomiky je možná i ve státě socialistickém. Článek 32⁴⁶ obsáhle definuje hierarchii v řízení podniků, rozdělení výtěžku a pracovní podmínky. Zmiňuje možnost pracovníka účastnit se řízení státních podniků a také tvorbu administrativních komisí, které budou podřízeny továrním manažerům. Vedení soukromých podniků je uložena povinnost kolektivní smlouvy podepisovat společně se zástupci zaměstnanců. Další část oddílu řeší pracovní dobu, která by se měla pohybovat, bez ohledu na to, ať se jedná o podnik soukromý, nebo státní, mezi osmi až deseti hodinami, je zde ale ponechán prostor pro zvážení na základě zvláštních okolností. Minimální mzdu stanoví lidová vláda v závislosti na rozličných okolnostech místa a vlastností trhu. Je přislíbeno pracovní pojištění, stejně jako zvláštní podíly na zisku pro ženy a mládežníky. Z důvodu kontroly bezpečnosti a hygieny budou podniky kontrolovány speciálními inspekcemi. Článek 33⁴⁷ uvádí plán centrální lidové vlády pro konsolidaci státu v oblasti ekonomické. Tento plán si klade za cíl rozvíjet obě sféry ekonomiky, soukromou i veřejnou, a také se přičiní o zlepšení spolupráce mezi vládami různých úrovní, a to jak v otázce správní, tak v otázce ekonomické. Také pobízí jednotlivé složky všech úrovní vlád ke „kreativitě a iniciativě“⁴⁸. Otázka chovu zvířat, péče o lesy a agrokultury vůbec je detailně definována v článku 34⁴⁹. Opět se zde odkazuje na nutnost agrární reformy, na základě které bude teprve možno plány tohoto oddílu zrealizovat. Prvním krokem po ukončení této reformy je organizace zemědělců a veškerých dostupných lidských zdrojů s cílem rozvinout opět zemědělskou výrobu. „Lidové vlády budou také provádět zemědělce krok za krokem v organizaci různých forem vzájemné pomoci v práci, ve spolupráci v produkci podle principu ochoty a vzájemného obohacení. V nově osvobozených oblastech bude každý krok agrární reformy spojen s oživením a rozvojem zemědělské produkce“⁵⁰. Takto by bylo možné prakticky přelévát lidské zdroje z místa na místo tam, kde je to zrovna nejvíce nutné. Rychlá obnova státu byla po válce světové i občanské nezbytným krokem, avšak se zde objevuje první náznak plánované ekonomiky.

⁴⁶ 1. Společný program, str. 45

⁴⁷ 1. Společný program, str. 46

⁴⁸ 1. Společný program, str. 46

⁴⁹ 1. Společný program, str. 46

⁵⁰ 1. Společný program, str. 46

„Lidová vláda bude ve spolupráci se státním plánem a požadavky lidového živobytí bojovat o obnovování produkce obilí, průmyslových surovin a exportu zboží na předválečnou úroveň a v nejkratším možném čase ji překonat.“⁵¹. Článek 35⁵² obsahuje restrukturalizační plány pro průmysl. I ty již nesou silně socialistické prvky, neboť si jako hlavní bod svého rozvoje stanovily primárně průmysl těžký. Rozvoj průmyslu lehkého je plánován především tak, aby uspokojil životní potřeby obyvatelstva. V článku 36⁵³ je popsána obnova komunikačních služeb země. Obsahem článku 37⁵⁴ jsou obchodní pravidla. Ta budou chránit obchody veřejné, soukromé i zahraniční. Zmíněn je přísný zákaz obchodních spekulací, které by mohly ničit státní trh. Státní obchodní organizace mají povinnost se přizpůsobit nabídce a poptávce, vláda zase bude obyvatele přesvědčovat o nutnosti spořit, bude se snažit převádět kapitál od čínské diaspory do čínských podniků a stejně tak se bude snažit využít nečinných finančních prostředků. Článek 38⁵⁵ hovoří o nutnosti spolupráce obyvatelstva na všech úrovních. Tato spolupráce by měla být založena primárně na principu ochoty a základ této spolupráce bude položen v továrnách, institucích a školách, kde budou organizovány první skupiny takových občanů. Bankovní a měnová politika je obsažena v článku 39⁵⁶ a jsou jím stanovena pravidla týkající se kontroly finančních společností státem a pouze státu příslušející právo vydávat měnu. Důraz je kladen na zákaz oběhu cizí měny ve státu, na možnost směny cizí měny, stříbra a zlata pouze za asistence státních bank a také na pohružku přísným trestem pro ty, kteří by se pokusili finančními spekulacemi ovlivnit čínský trh. Poslední 40.⁵⁷ článek rozvádí veřejné finance. Konkrétně zavádí s finančním prohlášením spojený rozpočtový systém a v budoucnu požaduje definici finanční administrativy vlád všech úrovní. Dále zmiňuje povinnosti běžného občana- povinnost být spořivý a platit daně.

3.1.8. Hlava V – Kultura a vzdělanost

Obsahem hlavy V jsou kultura a vzdělanost. Začíná článkem 41⁵⁸, který uvádí cíle osvěty obyvatelstva: „Hlavními úkoly lidové vlády v tomto odvětví: zvyšování kulturního stupně lidu, výcvik zaměstnanců pro národní výstavbu, vymazání feudální, kompradorské

⁵¹ 1. Společný program, str. 46

⁵² 1. Společný program, str. 47

⁵³ 1. Společný program, str. 47

⁵⁴ 1. Společný program, str. 48

⁵⁵ 1. Společný program, str. 48

⁵⁶ 1. Společný program, str. 48

⁵⁷ 1. Společný program, str. 48

⁵⁸ 1. Společný program, str. 49

a fašistické ideologie a rozvoj ideologie služby lidu“⁵⁹. Článek 42⁶⁰ obsahuje další ideologické zásady, kterými je především láska občanů nově vznikajícího státu k němu, ke svým spoluobčanům a k práci. Články 43⁶¹, 44⁶² a 45⁶³ poukazují na nutnost uměleckého rozvoje, který by motivoval lid, stejně tak jako rozvoje vědeckého v různých oblastech od techniky, historie až po ekonomiku tak, aby jím mohly být obohaceny státem potřebných odvětví ekonomiky, jako je například průmysl, zemědělství či obrana. Motivuje k vědeckému bádání a přislubuje odměnu při uskutečnění objevů. Články 46⁶⁴ a 47⁶⁵ obsahují plány týkající se školských osnov a institucí školství obecně. Staré školní osnovy budou systematicky reformovány a jejich cílem bude sjednocení teorie a praxe. Školní instituce projdou revizí, přičemž „aby byly splněny požadavky revoluční a státní výstavby, bude vytvořena univerzální výuka, střední a vysoké školství bude posíleno, technická výuka bude zdůrazněna“⁶⁶. Zmíněna je i výuka dělníků a kádrů, stejně tak jako revoluční výuka všech typů intelektuálů. Článek 48⁶⁷ se věnuje ochraně zdraví občanů, přičemž slibuje její rozšíření a klade důraz především na ochranu matek a dětí. Tato hlava je uzavřena článkem 49⁶⁸, který garantuje „svobodu vydávat pravdivé zprávy“⁶⁹ a hrozí trestem za využití tisku proti zájmům státu.

3.1.9. Hlava VI – Národnostní politika

Hlava VI je věnována národnostní otázce ČLR. Článek 50⁷⁰ slibuje rovnost všech národností ČLR s cílem „vzájemné pomoci, oporu vůči imperialismu a jejich vlastním veřejným nepřátelům tak, aby se ČLR stala velkou bratrskou a spolupracující rodinou stvořenou ze všech jejich národností.“⁷¹ Dále článek naráží na zákaz „velkého nacionalismu a šovinismu“⁷², což je téma pro Čínu již v té době velmi citlivé, a také na fakt, že přes velké množství etnik, které žijí v Číně, zde vždy bylo jedno etnikum nadřazené, které zbytku obyvatelstva vládlo. Vyhnout se tomuto scénáři by měl tento krok,

⁵⁹ 1. Společný program, str. 50

⁶⁰ 1. Společný program, str. 50

⁶¹ 1. Společný program, str. 50

⁶² 1. Společný program, str. 50

⁶³ 1. Společný program, str. 50

⁶⁴ 1. Společný program, str. 50

⁶⁵ 1. Společný program, str. 50

⁶⁶ 1. Společný program, str. 51

⁶⁷ 1. Společný program, str. 51

⁶⁸ 1. Společný program, str. 51

⁶⁹ 1. Společný program, str. 51

⁷⁰ 1. Společný program, str. 51

⁷¹ 1. Společný program, str. 51

⁷² 1. Společný program, str. 51

který by umožnil všem etnikům Číny být ve stejné pozici. Článek zakazuje „činnost zahrnující diskriminaci, útlak a rozdělování jednoty různých národností“⁷³. Správní autonomie oblastí, které jsou osídleny jednotlivými menšinami, je obsažena v článku 51⁷⁴. Ten především zmiňuje přímou úměrnost mezi druhem autonomní oblasti a počtem jejího obyvatelstva a velikostí její rozlohy. Od stejného principu se bude odvíjet počet zástupců jednotlivých autonomních oblastí v orgánech místní i státní samosprávy. Článek 52⁷⁵ garantuje možnost národních menšin vstoupit do Lidové osvobozené armády a ve spolupráci s armádou organizovat lidové milice. Hlava je uzavřena článkem 53⁷⁶, který zmiňuje tradice a kulturu jednotlivých minorit: „Všechny národní menšiny mají právo rozvíjet jejich jazyky, tak, aby uchovali jejich tradice, zvyky a víru“⁷⁷. Přislíbujícím vládní pomoc menšinám ve všech oblastech jejich života.

3.1.10. Hlava VII – Zahraniční politika

Společný program je ukončen hlavou VII, která je věnována zahraniční politice. Klíčové postoje této politiky jsou shrnuty v článku 54⁷⁸, který tvrdí, že „principem zahraniční politiky ČLR je ochrana nezávislosti, svobody, integrity teritoria a suverenity země, udržení světového míru, spolupráci mezi lidmi všech zemí a opozici imperialistické politiky, agrese a války“⁷⁹. V článku 55⁸⁰ je odkázáno na potřebu přezkoumání dohod, uzavřených mezi cizími státy a minulým režimem, to jest Kuomintangem. Tyto bude moci Čína „uznat, zrušit, pozměnit nebo znovu vyjednat podle jejich obsahu“⁸¹. Článek 56⁸² zmiňuje možnost diplomatického jednání s takovými státy, které „přijaly přátelský postoj vůči ČLR“⁸³, ale co je důležitější, se státy, které „ukončily vztahy s reakční klikou Kuomintangu“. Takové pravidlo, s ohledem na to, že největším spojencem Kuomintangského režimu té doby bylo USA, opět jasně stanovilo, na kterou stranu již tehdy bipolárního světa se Čína postaví. Článek 57⁸⁴ víceméně navazuje na článek předchozí s tím rozdílem, že svou pozornost obrací spíše na rozvoj a obnovu obchodních

⁷³ 1. Společný program, str. 51

⁷⁴ 1. Společný program, str. 52

⁷⁵ 1. Společný program, str. 52

⁷⁶ 1. Společný program, str. 52

⁷⁷ 1. Společný program, str. 52

⁷⁸ 1. Společný program, str. 52

⁷⁹ 1. Společný program, str. 52

⁸⁰ 1. Společný program, str. 53

⁸¹ 1. Společný program, str. 53

⁸² 1. Společný program, str. 53

⁸³ 1. Společný program, str. 53

⁸⁴ 1. Společný program, str. 53

styků s cizími mocnostmi. Články 58⁸⁵ a 59⁸⁶ jsou si podobné, přičemž článek 58 si klade za cíl ochranu čínské diaspory v zahraničí a článek 59 ochranu spořádaných občanů na svém území. Poslední článek této hlavy, článek 60⁸⁷, umožňuje získání politického azylu pro ty občany, kteří „hledají v Číně úkryt, protože jsou utlačováni jejich vlastními vládami pro podporu lidových zájmů a za účast v boji pro mír a demokracii“⁸⁸.

⁸⁵ 1. Společný program, str. 53

⁸⁶ 1. Společný program, str. 53

⁸⁷ 1. Společný program, str. 53

⁸⁸ 1. Společný program, str. 53

4. Ústavy od roku 1954 do roku 1982

4.1. *Historický prolog - První ústava*

Zjednodušeně lze říci, že v době vzniku první ústavy byla pomalu, ale jistě u konce konsolidace země. Z jedné strany to byla konsolidace ekonomická, kdy se stát konečně vzpamatoval z občanské války, a první pětiletka, která započala v roce 1953 a opravdu přinášela ovoce a hmatatelný růst. Tento fakt je o tolik více zářející, když víme, jaký debakl jej v podobě Velkého skoku následoval. Zde je možné vysledovat podobnost mezi počátky ČLR a počátky SSSR. Režimy obou států byly nuceny přiklonit se k určité formě ozdravení státní ekonomiky, u obou států toho bylo docíleno právě využitím kapitalistických metod obchodu a uvolnění režimu a oba státy se po slibném krátkodobém vývoji opět propadly o několik stupňů níže a zpět. Z druhé strany to byla konsolidace politická, kdy byla v osvobozených oblastech ukončena správa vojenských komisí a mohly být vytvořeny orgány místní lidové vlády. Z těchto orgánů byli vysláni zástupci do Všečínského shromáždění lidových zástupců, a to konečně mohlo schválit novou ústavu státu na svém prvním zasedání.

Nejvýznamnějšími událostmi v době vzniku první ústavy (a v čase po ní následujícím) bylo dokončení procesu kolektivizace zemědělství a počátek procesu industrializace země. Spíše však než sledování vývoje těchto procesů je důležitější jejich dopad, který natrvalo ovlivnil čínskou společnost. Je to protiklad dvou typů lidí, které tyto změny v ekonomické politice státu vytvořily. Tím prvním je prostý družstevník, který „se stal příslušníkem určité společenské třídy a byl nucen účastnit se práce, schůzí a dalších kolektivních aktivit, na nichž záviselo živobytí. K přežití bylo třeba podlézavosti, lži, zrady, zřeknutí se dávných nadějí a svazků, jakož i dalších praktik policejního státu“⁸⁹. Naproti tomu taková pozemková reforma, která měla v konečném důsledku význam především sociální, vytvořila prototyp člověka z opačného pólu, takového, který na práci družstevníků dohlížel. Fairbank tuto vrstvu společnosti definuje následovně: „Zásadní zvrat znamenalo vytvoření nové elity z rolnické společnosti v podobě aktivistů (kádrů) ze stranické organizace. Tito noví venkovští vůdci byli samozvaní; ambiciózní a energičtí mladí lidé si

⁸⁹ 3. Dějiny Číny, str. 395

vždycky našli příležitost k vzestupu v nové mocenské struktuře. ... Tyto nové kádry, které uplatňovaly vypjaté politické jednání v každém ohledu, instinktivně hledaly postavení, moc a výhody, které je odlišovaly od obyčejných lidí a etablovaly je jako novou elitu⁹⁰. V otázce kontroly nad obyvatelstvem se v čínské historii vždy opakovaly dvě role. Tou první byl rolník, nevzdělaný, prostý a slepě důvěřující svému vůdci, a tou druhou onen vůdce, pro kterého je kontrola a vedení jemu podřízených (a jemu ne rovných) relativně jednoduchým způsobem, jak získat moc a obohatit se. Podobnost mezi tímto vztahem rolníků a kádrů a vztahem rolníků a místních úředníků z dob dynastie Čching, nebo kterékoliv jiné, není vůbec náhodná. Moderní čínská společnost, stejně jako ta v dávnější historii, má v sobě hluboce zakořeněné potřeby následovat nebo vládnout. Změna názvu aktuálního režimu na tom nic nemění.

⁹⁰ 3. Dějiny Číny, str. 395

4.1.1. Preambule čínských ústav

Preambule ústav čínské lidové republiky se ve svém obsahu zmiňují o historických událostech, které se děly nebo dějí v době jejich vzniku. Lze zmínit události Korejské války a kampaně proti revolucionářům v případě první a Velké proletářské kulturní revoluce v případě druhé a třetí. Výjimkou z této řady je preambule ústavy třetí, která se obrací ještě hlouběji do minulosti, vyzdvihuje stáří a tradici čínské kultury a zmiňuje počátky bojů za samostatnost od roku 1840, přes pád císařství díky Sinchajské revoluci, až práci a význam doktora Sunjatsena.

Co je společné pro všechny ústavy bez výjimky, je zmínka o roli Komunistické strany Číny, či potažmo jejího předsedy, Mao Ce-tunga, kterou sehráli v procesu vzniku Čínské lidové republiky. Ve všech ústavách je KSC přisouzena zásluha za vznik ČLR, v ústavě třetí a čtvrté přibývá role Mao Ce-tunga jako jejího představitele a vůdce.

S tímto tématem je spjata i otázka národní ideologie. Zatímco preambule ústavy první a čtvrté ji nezmiňují, ústavy druhá a třetí ano. Jsou jí marxismus-leninismus a Mao Ce-tungovy ideje, zkráceně maoismus. Ústava třetí přisuzuje úspěchy státu této ideologii.

Pouze v jedné, a to v první ústavě, je odkázáno na Všečínské shromáždění lidových zástupců. Tomu je věnována jen krátká zmínka jako orgánu, který tuto první ústavu ve svém prvním období schválil.

Každá z ústav zmiňuje třídní společnost, či popřípadě jejich boj ve státě. První ústava tak činí jen zběžně, třídy zmiňuje a zdůrazňuje KSC, která je z těchto tříd hlavní a je jim nadřazena. Ústava druhá již hovoří o třídních rozporech a boji a varuje před návratem kapitalismu a útokem socialismu. Řešením tohoto problému je podle ní diktatura proletariátu. I když ústava třetí pouze uvádí nutnost boje proti kapitalismu, ústava čtvrtá již považuje likvidaci nepřátelských tříd za dokončenou, přesto však tvrdí, že tento třídní boj musí pokračovat.

Otázka Tchaj-wanu a jeho navrácení k pevninské Číně zmiňují pouze dvě ze čtyř ústav, a to třetí a čtvrtá. Obě jsou jednotné v tom, že ostrov je neoddelitelným územím Číny a jeho osvobození a připojení ke zbytku státu je nezbytné. Ústava čtvrtá poté dodává, že ono sjednocení je „svatou povinností všeho čínského lidu včetně tchaj-wanských krajanů“⁹¹.

Otázka národnostní je rozvedena ve dvou ústavách. Ústava první považuje všechny čínské národnosti za svobodné a rovnoprávné, slibuje vzít ohled na jejich zvláštní prvky, ale zároveň zmiňuje potřebu jejich semknutí proti možným nebezpečím. Stejně téma, ale v poněkud opačném duchu, se nese v ústavě čtvrté. Ta především klade důraz na rovnost mezi všemi čínskými etniky. Odmítá „velkopanský nacionalismus i místní nacionalismus“⁹².

Každá z ústav určitým způsobem nastiňuje postoj Čínské lidové republiky k ostatním státům a vnějšímu světu vůbec. Každý následující dokument tyto postoje po obsahové stránce rozšiřuje. Ústava z roku 1954 pouze upřednostňuje kontakty se Sovětským svazem socialistických republik a jeho satelitními státy. Respektuje autonomii těchto států. Ústava z roku 1975 kromě sjednocení se zeměmi socialistického bloku uznává autonomii i států s odlišným společenským zřízením. Zde se protíná obsah druhé a třetí ústavy, když je poprvé odmítnuta role Číny jako supervelmoci. Ústava z roku 1978 potom tyto postoje rozvádí přijetím teorie tří světů a pomoci národům v nouzi. Stejně tak je v této třetí ústavě poprvé definováno pět principů vzájemného respektování suverenity, a to: „vzájemné nenapadání, vzájemné nevměšování do vnitřních záležitostí, rovnoprávnosti a vzájemných výhod a mírového soužití“⁹³. V porovnání s předchozími dokumenty není tato otázka ve čtvrté ústavě osvětlena podrobně. Opět je zde zmíněno pět principů vzájemného respektování, nicméně mnohem důležitější je zmínka o provázanosti rozvoje čínského a rozvoje zbytku světa. Z této zmínky můžeme vypozařovat rodící se čínskou závislost na světové ekonomice, do které vstoupila skrze reformy Teng Siao-pchinga.

Velká proletářská kulturní revoluce probíhala mezi léty 1966 a 1976. Je tedy logické, že historická událost takového rozsahu zanechala svou stopu i na tehdejších vládních

⁹¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 116

⁹² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 117

⁹³ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1978, str. 72

dokumentech. V souvislosti s revolucemi, které proběhly v té době, je určitá část preambulí ústav z let 1975 a 1978 věnována jejich dopadu. Ústava z roku 1975 revoluci pouze hodnotí kladně a považuje ji za úspěšnou. Naproti tomu ústava z roku 1978 považuje revoluci za ukončenou a její konec vnímá jako nové vývojové období. Oba dokumenty poté uvádějí tři pilíře revolučního hnutí, a to: „třídní boj, výrobní boj a vědecké experimentování“⁹⁴ a čtvrtá ústava toto poté rozšiřuje o snahu do konce století vytvořit vyspělou socialistickou společnost.

Jen některé z ústav zmiňují kroky a plány země potřebné pro budoucnost. Je to ústava první, jež za hlavní kroky považuje restrukturalizaci a změny v ekonomické sféře, ústava třetí, která za důležité považuje spolupráci dělnictva, rolnictva a čínské diaspory v zahraničí a spojení disciplíny a svobody jedince, a nakonec je to ústava čtvrtá, jejímž plánem je dokončení socialistické přeměny soukromého vlastnictví a zavedení socialistického řádu, stejně tak jako modernizace státu ve všech směrech a vznik vysoce rozvinuté demokracie.

Obsah jednotlivých ústav celkově shrnuje finální část poslední, čtvrté, ústavy, která zdůrazňuje „nutnost všech jednotlivců i organizací ve státu učinit z ústavy základní měřítko své činnosti a mít odpovědnost z provádění ústavy v praxi“⁹⁵.

⁹⁴ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 49

⁹⁵ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 118

4.1.2. Hlava I – Všeobecná ustanovení

Hlava I obsahuje základní informace o státu. Stanovuje státní zřízení, režim a představitele státní moci. Dotýká se svým obsahem ekonomiky státu, vojenských složek a práv občanů.

Státní zřízení

Státní zřízení Čínské lidové republiky (1954 – článek 1, 1975 – článek 1, 1978 – článek 1, 1982 – článek 1) je definováno různorodě. Zatímco v ústavě první je ČLR „státem lidové demokracie“⁹⁶, v ústavě druhé a třetí je označena jako „socialistický stát diktatury proletariátu“⁹⁷ a v ústavě čtvrté je „socialistickým státem lidově demokratické diktatury“⁹⁸. Prvkem shodným pro všechny ústavy je tvrzení, že „stát je veden dělnickou třídou a je založen na svazku dělníků a rolníků“⁹⁹. Tato definice je rozšířena v ústavě čtvrté, kdy je k článku připojeno, že „socialistický řád je základním řádem ČLR a jeho jakékoliv rušení je zakázáno“¹⁰⁰.

Představitel státní moci

Co se týče představitele státní moci (1954 - článek 2, 1975 - článek 2, 1978 - článek 2 a 1982 - článek 2), jsou spolu shodné ústavy první a čtvrtá a ústavy druhá a třetí. První a čtvrtá ústava nijak nezmiňují Komunistickou stranu Číny a její vliv. Pouze určují, komu náleží moc ve státu, a to lidu, který bude reprezentován Všečínským shromážděním lidových zástupců a jeho místními odnožemi. Ústava čtvrtá navíc doplňuje možnost lidu spravovat státní záležitosti, hospodářství, kulturu a společnost. Oproti tomu jsou v této otázce téměř identické ústavy druhá a třetí, které za vedoucí jádro lidu považují KSČ, jenž je zprostředkovatel vlády dělnické strany. Národní ideologií je Marxismus-leninismus a Mao Ce-tungovy ideje.

⁹⁶ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 5

⁹⁷ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 51

⁹⁸ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 119

⁹⁹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 5

¹⁰⁰ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 119

Národnostní stát

Otázka národních menšin (1954 - článek 3, 1975 - článek 4, 1978 - článek 4 a 1982 - článek 4) je pojata v různém rozsahu. Všechny ústavy se shodují na tom, že ČLR je jednotný mnohonárodnostní stát, kde jsou si všechna etnika rovna a každé má právo užívat svůj vlastní jazyk a tradiční kulturu. Území, na kterém žijí jednotlivé menšiny kompaktně, je spravováno jako autonomní, přesto je však neoddělitelné od ČLR. Diskriminace jakékoliv národnosti (a to ať ze strany většinového nebo menšinového obyvatelstva) je zakázána. Ústava třetí poté přidává dodatky ve smyslu potřeby vzájemné jednoty a pomoci mezi národnostmi, ústava čtvrtá přidává dodatky ve smyslu hospodářské a kulturní pomoci každé menšině. Obě poslední ústavy také přidávají právo menšin si své zvyklosti podržet nebo měnit.

Formy vlastnictví

Formy vlastnictví (1954 - článek 5, 1975 - článek 5, 1978 - článek 5 a 1982 - článek 6) se opět shodují v ústavě druhé a třetí. Ty vlastnictví dělí na socialistické všelidové a socialistické kolektivní pracujících mas. Ústavy připouští, „aby se nezemědělství individuálně pracující zabývali soukromou prací, ovšem v mezích povolených zákonem“¹⁰¹. V této otázce se rozcházejí ústavy první a čtvrtá. Zatímco první ústava zmiňuje větší množství typů vlastnictví, mezi nimi státní vlastnictví, které odpovídá vlastnictví všeho lidu, družstevní vlastnictví, které odpovídá kolektivnímu vlastnictví pracujících, vlastnictví individuálně hospodařících pracujících a dokonce vlastnictví kapitalistů, ústava čtvrtá oproti tomu zná pouze pojem socialistického společenského vlastnictví výrobních prostředků, které v sobě již obsahuje všelidové vlastnictví a kolektivní vlastnictví pracujících mas. V ústavě čtvrté se v tomto článku objevuje zásada „každý podle svých schopností, každému podle jeho práce“¹⁰².

Přírodní a nerostné bohatství

(1954 - článek 6, 1975 - článek 6, 1978 - článek 6 a 1982 - článek 6). Definice toho, co je považováno za přírodní bohatství, v každé ústavě drobně variuje. V prvním dokumentu jsou za přírodní bohatství považovány vody, lesy, neobdělávaná půda a jiné zdroje, v dokumentu posledním jsou dále zmíněny i stepi, pobřežní mělčiny atd. První tři ústavy se

¹⁰¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 6

¹⁰² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 122

shodují v tom, že přírodní bohatství náleží lidu. Tomu je ale jinak v ústavě z roku 1982, která toho přírodní bohatství již přisuzuje výhradně státu s tou výjimkou, kdy takové přírodní bohatství náleží do kolektivního vlastnictví. V ústavě z roku 1975 je poprvé uvedena zásada, že „ stát může vykupovat, zabírat nebo zestátňovat půdu a ostatní výrobní prostředky ve městech i na venkově“¹⁰³. Ústava po ní následující toto téma pouze zmiňuje a nijak jej nerozvádí.

Postavení a práva státu

Jednoznačně nejrozsáhlejší kapitolou jsou postavení a práva státu (1954 - články 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 1975 - články 6, 8, 9, 10, 14, 1978 - články 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18 a 1982 - články 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28). Tato část textů pokrývá široké spektrum otázek, mezi nimi ale primárně státní dohled na ekonomiku, vyvlastnění půdy a majetku, majetkové otázky obyvatelstva a také plánování hospodářského rozvoje.

Každá z ústav v určité míře garantuje ochranu vlastnických práv občanů státu. Na rozdíl od otázky forem vlastnictví jako takových, která je uvedena v předchozí části dokumentu, se tato část primárně zabývá spíše pohledem a postojem státu vůči těmto vlastnickým právům.

V největším měřítku se tímto zabývá ústava první, která vyjmenovává subjekty, kterým ochranu stát přislíbí. Je mezi nimi vlastnictví družstevní, rolnické vlastnictví půdy, vlastnictví řemeslníků a jiných nezemědělských pracovníků, vlastnictví dědičné a dokonce kapitalistů.

Takové vyjmenování subjektů je vlastní pouze ústavě první, nicméně společným rysem ústav všech je, jaká vlastnická práva subjektů vyjmenovaných výše bude stát vůbec chránit. Dokumenty se v tomto shodují, že ochrana se bude týkat „práva občanů vlastnit příjmy, úspory, domy a ostatní zákonně nabytý majetek“¹⁰⁴. Ústava první přidává ještě položku důchodu.

¹⁰³ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 53

¹⁰⁴ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 9

Nezřetelně je v prvních třech ústavách zmíněn příslib rozvoje a upevnění státního hospodářství, přesněji jaké kroky stát pro tento rozvoj učiní. Podrobnější je v otázce těchto plánů ústava z roku 1982, kde stojí, že: „stát dohlíží na individuální ekonomiku“¹⁰⁵, „stát zlepšit organizaci práce, prosadí hospodárnost, rozdělí akumulaci a spotřebu“¹⁰⁶ a že „bude uskutečňovat plánovité hospodářství“¹⁰⁷.

Společným rysem této části dokumentu je také otázka rekvizice pozemkové a majetkové. Tato je definována velmi striktně, kdy „stát může provádět rekvizici, odnětí z používání nebo znárodňování půdy i výrobních prostředků“¹⁰⁸. Tato definice, obsažená v ústavě první, je poté pozměněna v ústavě druhé (a s drobnou variací i v ústavě třetí) do znění: „stát může vykupovat, zabírat nebo zestátňovat půdu a ostatní výrobní prostředky“¹⁰⁹. Je tedy zřetelné, že zde proběhla změna v možnosti určité formy státní reparace za odebraný pozemek či věc. Oproti těmto změnám je v ústavě čtvrté pouze uvedeno, že: „stát může vzít půdu do užívání“¹¹⁰.

Ústavám druhé a třetí jsou vlastní budovatelská hesla „kdo nepracuje, ať nejí“¹¹¹ a „každý podle svých schopností, každému podle jeho práce“¹¹². Heslo „kdo nepracuje, ať nejí“ pochází z Nového zákona, heslo „každý podle svých schopností, každému podle jeho práce“ zase z marxismu. Co mají obě hesla společné, je to, že byla velice vhodná pro oficiální budovatelskou rétoriku socialistických zemí a byla tudíž státní propagandou využívána více než často. Jejich význam je čistě motivační. Ústava třetí kromě toho uvádí, že „stát uskutečňuje kurz „necht' společně rozkvetete sto květů umění, necht' spolu soupeří sto škol učení““¹¹³. Toto heslo je zase odkazem na jednu z mnoha kampaní vyhlášených Mao Ce-tungem. V té byli jak běžní obyvatelé, tak inteligence vyzváni, aby vystoupili s návrhy na zlepšení situace ve státu. Kampaň se ale režimu vymkla z rukou, když obyvatelstvo vystoupilo se silnou kritikou stávajícího režimu a poukázalo na jeho mnohé nedostatky. Toho se komunistické vedení státu v čele s předsedou Maem zaleklo a rozběhla

¹⁰⁵ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 124

¹⁰⁶ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 125

¹⁰⁷ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 125

¹⁰⁸ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 9

¹⁰⁹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 53

¹¹⁰ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 123

¹¹¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 54

¹¹² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 54

¹¹³ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1978, str. 78

se velká vlna perzekucí právě těch, kteří si dovolili proti režimu vystoupit. Uvedení hesla této kampaně v tomto dokumentu má alespoň zdánlivě evokovat možnost názorové plurality ve státě.

Poslední dvě ústavy jsou navíc obohaceny o plány rozvoje státu v oblasti jiné než hospodářské. Ústava z roku 1978 slibuje rozvíjet „vědu a posilovat vědecký výzkum“¹¹⁴ spolu se „vzděláním a zvýšením kulturní a vědecké úrovně lidu“¹¹⁵. Mnohem více tento plán rozšiřuje ústava následující, kdy „stát rozvíjí socialistické vzdělávání, zvyšuje vědeckou a kulturní úroveň lidu, zřizuje školy, rozšiřuje základní povinné vzdělání, vymycuje negramotnost a rozšiřuje celostátní užívání obecného jazyka“¹¹⁶. Kromě jiného plánuje také rozvoj „přírodních a společenských věd“¹¹⁷, „zdravotnictví a hygieny“¹¹⁸, „literatury, umění, tisku, rozhlasu a TV“¹¹⁹.

Kromě všech těchto vlastností, obsahuje ústava čtvrtá i prvky pouze jí vlastní. Mezi nimi je příslib ochrany životního prostředí, plán vytvořit „socialistickou duchovní civilizaci“¹²⁰, ale především prosazení plánovaného rodičovství. Tato zmínka naráží na politiku jednoho dítěte, v Číně zavedenou v roce 1980, kdy je manželským párům povoleno mít pouze jednoho potomka. Tato politika vedla ke zboření tzv. tradiční čínské velkorodiny a vzniku do té doby pro Čínu neznámé nukleární rodiny, tak typické pro dnešní západní svět. Tato politika měla drtivé dopady na čínskou porodnost a kvůli velké vlně potratů je tato politika dodnes silně kritizována. Jakkoliv brutální se může zdát západní civilizaci, politika přinesla kýžený efekt, a to redukci obyvatel Čínské lidové republiky, potřebné především z důvodu zajištění chodu státu (otázka distribuce a spotřeby vody a potravin atd.).

Ozbrojené síly

Ozbrojené síly Čínské lidové republiky, tzv. Čínská lidově osvobozená armáda, jsou v první a druhé ústavě zmíněny okrajově. Je uvedeno pouze, že náleží lidu a jejich

¹¹⁴ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1978, str. 78

¹¹⁵ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1978, str. 78

¹¹⁶ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 127

¹¹⁷ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 128

¹¹⁸ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 128

¹¹⁹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 128

¹²⁰ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 129

povinností je chránit „vymoženosti lidové revoluce a vymoženosti státu“¹²¹. Ústava poslední tuto definici ještě rozšiřuje, když uvádí, jaké další povinnosti armáda má: „úkolem je upevňovat obranu státu, odrážet agresi, bránit vlast, hájit mírovou práci lidu, podílet se na budování státu a usilovně sloužit lidu“¹²².

O to více jsou ve svém obsahu bohaté ústavy z let 1975 a 1978. Ty, kromě konstatace, že armáda je vytvořena z lidu, obsahují několik důležitých faktů. Především se zmiňují o tom, že předseda ÚV KSCĚ je vrchním velitelem ozbrojených sil. Tento fakt není nijak překvapivý, vzhledem k tomu, že na základě těchto dvou dokumentů k funkci předsedy ÚV KSCĚ náleží téměř pravomoci prezidenta ČLR. Zajímavá je ale provázanost tohoto systému. Kontrola nad vojenskou silou určité země je zákonem dána do rukou představitele vládnoucí frakce. Taková pravomoc umožňuje manipulovat s ozbrojenými silami ve chvíli, kdy by byla vládnoucí frakce nebo třeba jen její představitel sám ohrožen. Tento fakt sám o sobě svědčí o tom, že Čína je autoritářským režimem.

Důležitou zmínku obsahuje i ústava druhá, jež ČLOA definuje jako: „bojový útvar i útvar pracovní a výrobní“¹²³. Tato zmínka se vyskytla již ve Společném programu, kdy bylo řečeno, že se vojenské složky mohou, pokud to nebude odporovat jejich vojenským povinnostem, účastnit i výrobního procesu. Jinými slovy, ve chvílích, kdy užití čínské armády není nutné, získává čínská ekonomika další pracovníky. To bylo rozhodně pro vládu užitečné, neboť nakolik a zda vůbec byla tato pracovní síla placená, je otázkou.

Pro ústavu druhou a třetí je také specifické, že při vyjmenovávání jejich úkolů a povinností je zmíněna obrana státu před „agresí ze strany imperialismu, socialimperialismu a jejich nohsledů“¹²⁴. Takto mířené specifikace nepřátel režimu ústavy první a čtvrtá neobsahují.

¹²¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 11

¹²² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 131

¹²³ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 57

¹²⁴ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 57

4.2. *Historický prolog - Druhá ústava*

Důvodem, proč byl mezi první a druhou ústavou tak dlouhý časový interval, je pravděpodobně samotné období, které nedlouho po vzniku první ústavy následovalo. V roce 1957 proběhla další z kampaní, a to kampaň proti pravičákům. Tímto rokem začíná období pro Čínu tak bolestné a temné, že jej sami někteří Číňané nazývají dvacet ztracených let. Skrze čistky v obyvatelstvu i ve vedení strany, skrze politiku Velkého skoku a skrze Velkou proletářskou kulturní revoluci je zřejmé, že se Čína otrásala v základech. To vše se ale mění v polovině 70. let, kdy zápal Maovy poslední revoluce dohasíná, stejně tak jako dohasíná jeho život. Země se začíná léčit ze svých „jizev“¹²⁵ a stranické špičky začínají bojovat o moc ve státě.

Nejdůležitější událostí této etapy historie byly politické machinace uvnitř strany, které natrvalo ovlivnily budoucnost Číny. Tyto změny zapříčinily dvě události. Tou první bylo odstranění předsedy ČLR, Liu Siao-čchiho a tou druhou odstranění maršála Lin Piaa. Zatímco skrze perzekuci předsedy Lia padla moc do rukou Mao Ce-tunga jako předsedy strany, skrze smrt Lin Piaa, zde došlo k promíchání pozic tří nejvlivnějších mužů Číny. Na post třetího muže ve státu, ihned za Maem a Čou En-lajem, se dostal Deng Siao-ping. Jeho pozice ale nebyla jednoduchá. Přestože byl jedním z Maových nejdéle působících spolupracovníků a spolubojovníků, byl za Kulturní revoluce kritizován a odstraněn z povědomí společnosti. Teprve až po zmizení Lin Piaa, byl Čou En-lajem opět rehabilitován přímo do pozice ve Stálém výboru politbyra. V té době, v roce 1975, se konal čtvrtý sjezd Všečínského shromáždění lidových zástupců, kde Čou En-laj přednesl svůj projev o potřebě Čtyř modernizací a Mao sjednotil veškerou moc do svých rukou. Tyto kroky shromáždění odsouhlasilo a vložilo je do nově vzniklé ústavy. Teng svou pozici ale opět ztratil, když byl v roce 1976 po pietních akcích po úmrtí Čou En-laje opět upozaděn, tentokrát z rozkazu Gangu čtyř, který skrze Maovu manželku Ťiang Čching plánoval uchopení moci, jakmile jen Mao zemře. Tento plán ale selhal, když Mao před smrtí svou moc předal Chua Kuo-fengovi, veliteli bezpečnostní služby. Hua získal na svou stranu významné vojenské velitele Čchena Si-lana a ještě důležitějšího Wang Tung-singa a tím

¹²⁵ Literatura jizev/ran je specifický literární žánr, jehož vznik následoval po konci Kulturní revoluce a jehož prostřednictvím autoři ventilovali frustraci a zmatení z hrůz, které za revoluce prožili. V dílech se projevuje vliv západní literatury a užití nových narativních prostředků. Díla jsou velmi podobná dílům autorů tzv. „Ztracené generace“ po první světové válce.

získal kontrolu nad armádou. To mu dalo nad Gangem čtyř konečnou výhodu. Jeho členy nechal pozatýkat a Teng Siao-ping byl podruhé rehabilitován. Tato rehabilitace již byla konečná a Teng se stává mužem číslo jedna v Číně. Uvědomoval si velmi dobře situaci, do jaké Mao Ce-tung Čínu dostal a také mu bylo jasné, že dostat se z ní bude možné jen skrze důsledné provedení ekonomických reforem a otevření Číny světu.

4.1.3. Hlava II – Státní struktura

Státní struktura je název hlavy II ústav z roku 1954, 1975 a 1978 a Všečínskému shromáždění lidových zástupců je věnována hned část první (ústava z roku 1978 člení hlavu II do oddílů, ale Všečínské shromáždění lidových zástupců je upraveno rovněž pod článkem 1). Pouze ústava z roku 1982 upravuje v hlavě II základní práva a povinnosti občanů a teprve hlava III je věnována státní struktuře. Tato hlava se již zase dělí na části a v části první je upraveno Všečínské shromáždění lidových zástupců.

Definice dle ústav

Každá z ústav charakterizuje Všečínské shromáždění lidových zástupců (1954 – článek 21, 1975 – článek 16, 1978 – článek 20 a 1982 – článek 57) svým specifickým způsobem. Až na drobné rozdíly je pro všechny dokumenty shodné tvrzení, že „Všečínské shromáždění lidových zástupců je vrcholným orgánem státní moci.“¹²⁶ Doplněním informací se poté odlišují ústavy druhá a čtvrtá. Druhá ústava uvádí, že shromáždění je vedeno Komunistickou stranou Číny a jako jediný z ústavních dokumentů tímto oficiálně poukazuje na fakt, že KSCM měla pod kontrolou i zákonodárný orgán. Čtvrtá ústava poté ještě zmiňuje Stálý výbor Všečínského lidového shromáždění.

Složení Všečínského shromáždění lidových zástupců

Shodný je popis složení zástupců ve shromáždění. Jednotlivé dokumenty (1954 – článek 23, 1975 - článek 16, 1978 – článek 21 a 1982 – článek 59) jednotně popisují výběr zástupců, který vždy probíhá v „provinciích, autonomních oblastech, městech pod ústřední správou a ozbrojených silách“¹²⁷. Odlišné jsou v tomto případě dokumenty z let 1954, který zmiňuje i možnost volby zástupců z řad zahraničních Číňanů a pro podrobnější informace a normy ohledně voleb samotných poukazuje na volební zákon, a také z let 1975, který zmiňuje možnost do shromáždění „přizvat k účasti jistý počet vlasteneckých osobností“¹²⁸. O jaké osobnosti se bude jednat, již dokument nezmiňuje.

Funkční období a četnost zasedání

Funkční období Všečínského shromáždění lidových zástupců (1954 – článek 24, 1975 –

¹²⁶ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 12

¹²⁷ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 12

¹²⁸ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 58

článek 16, 1978 – článek 21 a 1982 – článek 60) jsou podle ústavy z roku 1954 čtyři roky. Následující dokumenty toto období prodlužují na let pět. Toto zasedání se schází jednou ročně, ovšem v nutných případech může být jednání uspišeno nebo odloženo. Ústavy první a čtvrtá poté možnosti těchto případů mimořádného zasedání upřesňují. Podle nich se mimořádné zasedání svolává buď na žádost Stálého výboru, nebo více než jedné pětiny poslanců shromáždění.

Funkce a pravomoci Všečínského shromáždění lidových zástupců

Velmi podobné jsou pro většinu dokumentů funkce a pravomoci (1954 – článek 27, 1975 – článek 17, 1978 – článek 22 a 1982 – článek 62) Všečínského shromáždění lidových zástupců. Tyto funkce, které byly poprvé uvedeny v ústavě z roku 1954, a jejich plná citace zní: „VSLZ vykonává tyto funkce: provádí změny v ústavě; přijímá zákony; kontroluje uskutečňování ústavy; volí předsedu a náměstka předsedy ČLR; na návrh předsedy ČLR schvaluje kandidaturu předsedy Státní rady, na návrh předsedy Státní rady schvaluje složení Státní rady; na návrh předsedy ČLR schvaluje kandidaturu náměstka předsedy a členů Státního výboru obrany; volí předsedu Nejvyššího lidového soudu; volí generálního prokurátora Nejvyšší lidové prokuratury; schvaluje národohospodářské plány; projednává a schvaluje státní rozpočet a zprávu o jeho plnění; potvrzuje správní rozdělení provincií, autonomních oblastí a měst pod ústřední správou; přijímá usnesení o amnestii; rozhoduje o otázkách války a míru; vykonává jiné funkce, jež VSLZ uzná za nutné převzít“¹²⁹, doznaly jediných citelných změn v dokumentech z let 1975 a 1978. V ústavě z roku 1975 jsou jako v jediné tyto pravomoci zredukovány na funkci zákonodárnou, personální otázku výběru Státní rady, schvalování státního rozpočtu a jako i u všech dalších ústav je zde ponechán prostor pro převzetí těch funkcí, které uzná za vhodné. V otázce výběru členů Státní rady je v obou zmíněných ústavách prisouzena významná role komunistické straně. Ta totiž, na návrh ústředního výboru, má kandidáty do Státní rady vybírat. Je zde vidět odbočení od zavedené hierarchie výběru skrze několik stupňů a příklonění se k přímému výběru. Jedná se o další jasný důkaz toho, jak moc se projevoval vliv komunistické strany do tvorby a formulace obou prostředních ústav. Nejrozsáhleji jsou funkce definovány ve čtvrté ústavě, kde jsou přidány funkce: „ rozhodnutí o výběru místopředsedů, státních radů, ministrů jednotlivých ministerstev, předsedů jednotlivých výborů, generálního revizora a hlavního sekretáře Státní rady“¹³⁰.

¹²⁹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 14

¹³⁰ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 144

Počet hlasů (*kvorum*) nutných pro změnu

Otázkou poměru hlasů při zasedáních Všečínského shromáždění lidových zástupců (1954 – článek 29 a 1982 – článek 64) se zabývají pouze dvě ústavy. Obě se ale shodují v nutnosti dvou třetin hlasů všech poslanců v případě, že se jedná o ústavní změnu, a v nutnosti nadpoloviční většiny všech poslanců v případě, že se jedná o běžnou změnu zákonů nebo jiných návrhů.

Postavení, složení a pravomoci Stálého výboru

Definice Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců (1954 – článek 24, 25, 30, 31, 32, 33, 34 a 35, 1975 - článek 18, 1978 – článek 24, 25, 26 a 27 a 1982 – článek 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72 a 74) je rozdělena do několika částí, které jsou pro většinu dokumentů shodné. Na druhé straně se obsah některých dokumentů mění.

Shodné pro všechny dokumenty je složení Stálého výboru. V tom zasedá předseda, jeho náměstci, kteří jsou tak označováni v ústavách první a třetí a v ústavách druhé a čtvrté jsou označováni jako místopředsedové, vedoucí sekretariátu a další členové. Funkci vedoucího sekretariátu neobsahuje ústava druhá. Žádná z ústav neobsahuje přesný počet jednotlivých členů tohoto výboru. Ústava z roku 1982 z hlediska výběru členů výboru zdůrazňuje nutnost zastoupení poslanců menšinových národností.

Pouze ve dvou ústavách, z let 1954 a 1978, je uvedena povinnost Stálého výboru provádět a vyhlášovat volby do Všečínského shromáždění lidových zástupců. Zbylé dva dokumenty výběr poslanců nezmiňují.

Funkční období výboru je zmíněno pouze v dokumentech z let 1954 a 1982. Toto období je svázáno s funkčním obdobím Všečínského shromáždění lidových zástupců, kdy toto shromáždění v každém novém období opětovně volí členy výboru. Dokument z roku 1982 poté dodává, že: „Předseda a místopředsedové Stálého výboru nesmějí zastávat své funkce déle než dvě funkční období za sebou.“¹³¹

¹³¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 147

Funkce Stálého výboru jsou: „Provádí volby poslanců do VSLZ; svolává zasedání VSLZ; podává výklad zákonů; vydává výnosy; kontroluje práci Státní rady, Nejvyššího lidového soudu a Nejvyšší lidové prokuratury; ruší nařízení a dispozice Státní rady, odporující ústavě, zákonům a výnosům; mění nebo ruší neúčelná nařízení orgánů státní moci v provinciích, autonomních oblastech a městech pod ústřední správou; v době mezi zasedáními VSLZ rozhoduje o otázkách týkajících se jednotlivých jmenování a odvolání náměstků předsedy Státní rady, ministrů, předsedů výborů a komisí, vedoucího sekretariátu; jmenuje a odvolává náměstky předsedy Nejvyššího lidového soudu, soudce a členy soudního kolegia Nejvyššího lidového soudu; jmenuje a odvolává zástupce generálního prokurátora, prokurátory a členy kolegia Nejvyšší lidové prokuratury; přijímá usnesení o jmenování a odvolání zmocněných zástupců v jiných státech; přijímá usnesení o ratifikaci a vypovídání smluv uzavřených se zahraničními státy; stanoví vojenské hodnosti, diplomatické hodnosti a jiné speciální hodnosti; zřizuje státní řády, uděluje tyto řády, stanoví státní čestné tituly a uděluje tyto tituly; přijímá usnesení o omilostnění; v době mezi zasedáními VSLZ rozhoduje v otázkách vyhlášení válečného stavu v případě, stala-li se země obětí ozbrojeného útoku anebo v případě, je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti agresii; přijímá usnesení o všeobecné nebo částečné mobilizaci v zemi; přijímá usnesení o vyhlášení válečného stavu v celé zemi nebo na části jejího území; vykonává jiné funkce, jež mu byly uloženy VSLZ.“¹³² Tyto funkce jsou v ústavě druhé, stejně jako při definici pravomocí Všečínského shromáždění lidových zástupců, v mnohém zkráceny. Patří mezi ně povinnost svolávat zasedání Všečínského shromáždění lidových zástupců, vydávat zákony a kontrolovat diplomacii a zahraniční smlouvy.

Ústavy z let 1978 a 1982 se samostatně zabývají rolí předsedy Stálého výboru, jehož funkcí je Stálý výbor reprezentovat. Ústava z roku 1982 tyto informace rozvádí a zmiňuje tzv. „předsednické zasedání“¹³³, které zasedá denně a jedná se o součinnost předsedy, jeho místopředsedů a hlavního sekretáře.

Od počátku výboru také náleží právo tvořit a řídit jednotlivé komise a výbory, které se zabývají různými otázkami, např. kulturními, vědeckými či zahraničními. Tyto výbory

¹³² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 16

¹³³ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 150

poté pomáhají vládě v její činnosti a plní roli poradního orgánu.

Stálý výbor je orgánem, který na rozdíl od Všečínského shromáždění lidových zástupců zasedá každý den a může funkce shromáždění přebírat, je-li třeba. V rámci vzájemné kontroly může shromáždění zbavit funkce členy výboru a naopak. Je-li podezření, že se nějaký poslanec dopustil trestného činu, výbor dává souhlas k jeho zatčení.

Předseda ČLR

Definicí funkce předsedy ČLR (1954 – články 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45 a 46 a 1982 – články 79, 80, 81, 82, 83, 84) se zabývají pouze ústavy první a čtvrtá. Ve zbylých ústavách není postavení předsedy samostatně upraveno, respektive mu není věnována samostatná část či oddíl. Činnost předsedy ČLR souvisí s činností Všečínského shromáždění lidových zástupců, které jej také volí. Zde lze v rámci ústavních dokumentů vysledovat provázanost mezi oběma subjekty a jejich funkčním obdobím. Zatímco v první ústavě je předseda volen na čtyři roky, stejně jako shromáždění, v ústavě čtvrté je to již let pět. Rozdílný je také věk, kdy má občan právo ucházet se o funkci předsedy. V prvním dokumentu je to dovršení 35 let a v dokumentu posledním je to 45 let. Ústava čtvrtá také zakazuje vykonávat funkci předsedy déle než dvě funkční období za sebou. V ostatních směrech jsou pravomoci předsedy v obou dokumentech téměř shodné. Tyto pravomoci sahají od vyhlášení zákonů, přes jmenování důležitých státních činitelů do funkce, vyhlášení amnestie, či válečného stavu, až po reprezentaci státu navenek. Oba dokumenty zmiňují funkci předsedova asistenta, který je v prvním dokumentu nazýván jako „náměstek“¹³⁴ a v posledním jako „místopředseda“¹³⁵. Ten může část předsedových funkcí a pravomocí přebrat nebo jej úplně nahradit. V případě uvolnění postů obou činitelů následují doplňovací volby a do zvolení nového předsedy tuto funkci vykonává předseda Stálého výboru.

Státní rada

Státní rada ČLR (1954 – články 47, 48, 49, 50, 51 a 52, 1975 – články 19 a 20, 1978 – články 30, 31 a 32 a 1982 – články 85, 86, 87, 89, 91) je orgán, který v měřítku západních států odpovídá vládě. Je nejpřesněji popsán v ústavě čtvrté, kdy: „Státní rada Čínské lidové

¹³⁴ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 22

¹³⁵ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 155

republiky, to jest ústřední lidová vláda, je výkonným orgánem vrcholného orgánu státní moci, je to vrcholný administrativní orgán státu.“¹³⁶.

V čele tohoto orgánu stojí ministerský předseda, dále je zde několik místopředsedů, ministři a předsedové státních výborů. Toto složení je shodné pro všechny dokumenty. Ústava první dále upravuje funkci vedoucího sekretariátu a ústava čtvrtá kromě toho přidává i funkce státních radů a generálního revizora.

Otázka délky funkčního období Státní rady je rozpracována pouze v ústavě čtvrté. To je shodné s funkčním obdobím Všečínského shromáždění lidových zástupců a jeho předseda a místopředsedové nesmí vykonávat svou funkci déle než dvě funkční období za sebou.

Ze svých kroků a rozhodnutí se podle ústavy první, druhé a třetí zodpovídá Státní rada Všečínskému shromáždění lidových zástupců a jeho Stálému výboru. Tato odpovědnost je ale pozměněna v ústavě čtvrté, kdy jsou za jednotlivá ministerstva zodpovědní jejich ministři a za celou radu poté její předseda. Komu ale skládá rada účty ze svého konání, není již nijak určeno.

Funkce Státní rady odpovídají téměř shodně všeobecným funkcím kterékoliv jiné vlády. Tento orgán řídí chod ministerstev a jejich podřízených orgánů, předkládá k hlasování návrhy zákonů, kontroluje ekonomický chod země a zahraniční obchod, provádí správu svého území skrze místní vlády, zabývá se sociální politikou a v rámci ní pečí o obyvatelstvo, školství a kulturu a také řídí ozbrojené složky.

Místní shromáždění lidových zástupců a místní lidové výbory

V oddílu místní samosprávy a administrativního rozdělení ČLR (1954 – články 53, 55, 57, 58, 62 a 63, 1975 – články 21, 22 a 23, 1978 – články 33, 35, 36 a 37 a 1982 – články 95, 96, 98, 99, 105 a 106) ústavních dokumentů je především rozpracováno rozdělení republiky dle administrativních oblastí, viz grafické přílohy¹³⁷. V této části jsou také vyjmenovány povinnosti těchto správních orgánů, mezi které patří provádění zákonů,

¹³⁶ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 157

¹³⁷ Seznam grafických příloh, položky 5. a 6.

ochrana obyvatel, ekonomické hospodaření atd. Neshodná je úprava délky funkčních období těchto orgánů, která se postupně snižuje s ohledem na správní hierarchii, která se dělí do dvou anebo tří skupin podle roku vzniku ústavy. Funkční období nejvyšších stupňů místních samospráv, provincií a měst pod přímou ústřední správou je pro ústavy druhou, třetí a čtvrtou pět let, pro ústavu první jsou to čtyři roky. Ústava první ale města pod přímou ústřední správou posouvá do nižší kategorie a staví je na roveň okresů, měst, městských obvodů, ve kterých je podle této ústavy funkční období zkráceno na dva roky, v ústavách ostatních na roky tři. Poslední skupinou, kterou samostatně vydělují pouze ústavy druhá a třetí, jsou komuny a obce, v nich je funkční období dvouleté. Ústava čtvrtá stupeň komun a obcí slučuje se skupinou, ve které jsou okresy a města, a toto období je pro ně tříleté.

Samosprávní orgány v místech s národnostní autonomií

Oddíl zabývající se samosprávou v autonomních oblastech (1954 – články 67, 68, 69 a 71, 1975 – článek 24, 1978 – články 38 a 39 a 1982 – články 112 a 121) krátce vyděluje typy autonomních oblastí, které pro všechny dokumenty jsou: „autonomní oblasti, autonomní kraje a autonomní okresy“¹³⁸. Kromě druhé ústavy všechny dokumenty zdůrazňují potřebu každé národnosti mít ve správních institucích odpovídající počet svých zástupců a také právo užívat jazyk a písmo, které jsou dané lokalitě vlastní.

Soudní orgány a orgány prokuratury

Závěrečným tematickým okruhem této hlavy je systém soudů a prokuratury (1954 – články 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83 a 84, 1975 – článek 25, 1978 – články 41, 42 a 43 a 1982 – články 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134 a 135). Zde jsou ve všech dokumentech zmíněny soustavy soudů ČLR a to jsou: „Nejvyšší lidový soud ČLR, místní lidové soudy a zvláštní soudy“¹³⁹. Toto rozdělení je shodné pro první tři ústavy, ústava poslední dále doplňuje soudy vojenské. Je zde rozpracována i hierarchie státní prokuratury: „Nejvyšší lidová prokuratura, místní lidové prokuratury všech stupňů, zvláštní lidové prokuratury“¹⁴⁰. Ústava z roku 1975 stupně prokuratury nijak neupravuje a ústava z roku 1982 opět přidává vojenskou prokuraturu. S touto hierarchií souvisí i odpovědnost skládat účty ze své činnosti. V této oblasti platí systém vertikální

¹³⁸ 2. Ústavy České lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 33

¹³⁹ 2. Ústavy České lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 35

¹⁴⁰ 2. Ústavy České lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 37

odpovědnosti, kdy nižší orgán vždy zodpovídá tomu výše postavenému jen částečně. Zatímco orgány na nejvyšším stupni, Nejvyšší lidová prokuratura a Nejvyšší lidový soud, se zodpovídají Všečínskému shromáždění lidových zástupců, soudy a prokuratury nižších stupňů jsou podřízeny jen a pouze zákonu s tím, že ústava čtvrtá přidává povinnost nižších stupňů obou institucí a také orgánů veřejné bezpečnosti spolupracovat tak, „aby byl zaručen přesný a účinný výkon zákona“¹⁴¹.

Pouze dva dokumenty upravují funkční období předsedů soudů. Ústava z roku 1954 toto období určuje na čtyři roky, ústava z roku 1982 toto období prodlužuje na pět let s podmínkou, že funkční období nesmí být vykonáváno déle, než dvě funkční období za sebou.

Otázka průběhu samotného přelíčení je zmíněna v různé míře. Ústavy první, třetí a čtvrtá se shodují na právu obžalovaného na obhajobu a ústavy první a čtvrtá na právu na tlumočnicka a užití mateřského jazyka a písma. Druhá ústava práva obžalovaného vůbec nezmiňuje. V každém dokumentu je zakotvena zásada veřejnosti. Odlišné jsou v této otázce ústavy druhá a třetí, které při soudních procesech uplatňují tzv. „linii mas“¹⁴². Tento krok předpokládá přímou účast veřejnosti na procesu a zapojení se do jeho rozhodování a takovým způsobem mají být řešeny případy těžkých přečinů proti režimu. Záměrem tohoto typu procesů má být „mobilizovat masy k diskuzi a kritice“¹⁴³.

Ústřední vojenský výbor

Krátký oddíl upravující vlastnosti Ústředního vojenského výboru (1982 – články 93 a 94) je vlastní pouze ústavě čtvrté. Úkolem tohoto výboru je zastřešovat činnost armády. Jeho členy jsou: „předseda, několik místopředsedů, několik členů výboru“¹⁴⁴. Ani zde není uveden přesný počet členů. Za činnost celého výboru opět odpovídá jeho předseda a jeho odpovědnost směřuje vůči Všečínskému shromáždění lidových zástupců a Stálému výboru. Funkční období tohoto orgánu je stanoveno na pět let.

¹⁴¹ 2. Ústavy České lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 179

¹⁴² 2. Ústavy České lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 64

¹⁴³ 2. Ústavy České lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 64

¹⁴⁴ 2. Ústavy České lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 162

4.3. *Historický prolog - Třetí ústava*

Je nelehké zjistit důvod, proč vznikly ústavy z roku 1975 a 1978 tak rychle za sebou. Z předchozích oddílů této práce je zřejmé, že jejich obsah je velmi podobný. I když v porovnání s ústavou z roku 1975, která působí dojmem, že je vytvořena narychlo a jejím hlavním cílem je poslední Maův pokus uchopit moc, je ústava z roku 1978 o něco obsáhlejší. Při studiu obou dokumentů je nasnadě zjištění, že oba dokumenty pouze vyplňovaly mezidobí mezi skutečně významnými ústavami, to jest ústavami první a čtvrtou. Pouze ty působí dojmem skutečně propracovaných dokumentů, které upravují státní problematiku podrobně. Stejně tak je jasné, že přesto, že se v době vzniku třetí ústavy v roce 1978 Teng Siao-ping etabloval do pozice vůdce Číny, reformy, za jejichž zrodem stál, se plně odrážejí až v ústavě poslední. Na otázku, proč obě prostřední ústavy vznikly, se naskýtá jen jedna odpověď - aby určitým formálním způsobem reflektovaly změny ve vedení státu a shrnuly výsledky kulturní revoluce. Ústavu z roku 1975 lze chápat jako odchod Maa a ústavu z roku 1978 příchod Tenga, ovšem nikoliv do té míry, že by byl Maův kult odvržen. Funkce tohoto dokumentu je stejná jako dodnes platné hodnocení skutků Mao Ce-tunga. Fairbank tvrdí: „Mao se rozdělil na své dobré počáteční období a špatné závěrečné období. To zhruba vydalo na 70 procent dobrého a 30 procent špatného, což byl mimochodem stejný poměr, jakým Mao pohlížel na Stalina.“¹⁴⁵ Byl zde tedy započat proces přerodu, ale aby nebyl tak rychlý, tato ústava se stále nesla ve starém duchu typické stranické rétoriky. Až v dokumentu posledním konečně mohla využít rétoriky nové, postmaoistické éry. Tyto změny nebyly patrné na první pohled, ale dávaly tušit blízké změny v chodu státu. Takové změny následoval i myšlenkový posun v rámci rétoriky komunistické strany. Zatímco třetí ústava je formulována určitým způsobem, stanovisko nového vedení státu již bylo úplně jiné. To popisuje Fairbank: „Obnovení nároku komunistické strany na legitimitu vyžadovalo kolektivní vedení v Ústředním výboru, protože Velký kormidelník přivedl Čínu až na okraj propasti. ... Třídní boj ustoupil hospodářským reformám a rozvoji. Maoistické slogany „politika jako vedoucí síla“ a „nejdřív rudý, potom odborník“ nahradilo staré stranické heslo „hledat pravdu na základě faktů“. Ideologie ustoupila do pozadí.“¹⁴⁶

¹⁴⁵ 3. Dějiny Číny, str. 450

¹⁴⁶ 3. Dějiny Číny, str. 449

4.1.4. Hlava III – Základní práva a povinnosti občanů

Hlava třetí se v rámci čínských ústav zabývá základními právy a povinnostmi občanů. Výjimkou je v tomto případě ústava z roku 1982, kdy jsou tato práva a povinnosti upraveny v hlavě druhé.

Rovnost občanů

Ústava první (článek 85), druhá (článek 26) a třetí (článek 33) obsahují proklamace ohledně postavení občanů státu. Liší se od nich ústava třetí, která takovou proklamaci postrádá a bez dalšího začíná úpravou volebního práva. Zbylé ústavy toto postavení řeší různě. Ústava z roku 1954 říká, že: „všichni občané ČLR jsou si před zákonem rovni“¹⁴⁷. Ústava z roku 1975 zase občanům ukládá povinnost „podporovat vedoucí úlohu KSČ, podporovat socialistické zřízení a dodržovat ústavu a zákony“¹⁴⁸. Čili spíše než definicí práv občanů se ústava z tohoto roku zabývá, jako prodloužená ruka komunistické strany, upevněním pozic vládnoucího režimu. Ústava z roku 1982 již opět obsahuje pasáž o rovnosti občanů před zákonem, nicméně přidává zmínku o státním občanství, které náleží těm, kteří mají státní příslušnost ČLR. Je zde také uvedena nutnost vyvažovat občanská práva plněním povinností vůči státu.

Právo volit a být volen

V otázce volebního práva (1954 – článek 86, 1975 – článek 27, 1978 – článek 44 a 1982 – článek 34) se všechny dokumenty shodují na nejnižší věkové hranici voličů a tou je 18 let. Dalším shodným rysem je zbavení práva volit a být volen osob, které jsou duševně choré. Shodné jsou ústavy první a čtvrtá, ve kterých stojí, že: „není činěn rozdíl mezi národní a rasovou příslušností, pohlavím, povoláním, sociálním původem, náboženským vyznáním, vzděláním, majetkovými poměry, délkou pobytu“¹⁴⁹. Tato otázka je pak ještě rozšířena v ústavě první, kde je zdůrazněna rovnoprávnost mužů a žen. Ve smyslu shody lze chápat i ústavy druhou a třetí, neboť jejich znění je v otázce postavení občanů identické. Drobná *nuance* se v jejich znění přesto vyskytla, a to v tom, že v dokumentu z roku 1975 se hovoří o „každém občanovi“¹⁵⁰ a v dokumentu z roku 1978 o „občanech“¹⁵¹.

¹⁴⁷ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 39

¹⁴⁸ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 65

¹⁴⁹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 133

¹⁵⁰ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 65

Občanské svobody

Jedno z nejkontroverznějších témat současné Číny, kterým jsou občanské svobody (1954 – články 87, 88, 89 a 90, 1975 – článek 28, 1978 – články 45, 46 a 47 a 1982 – články 35, 36, 37, 39, 40 a 47), se nese v téměř shodném duchu pro všechny ústavy. Každá z ústav se totiž shoduje ve většině bodů, mezi kterými je: „svoboda projevu, tisku, shromažďování, sdružování, průvodů a demonstrací“¹⁵²; osobní svoboda občanů do té míry, že zatčení a vzatí do vazby může být uskutečněno až na základě rozhodnutí lidového soudu nebo prokuratury; svoboda náboženského vyznání či nedotknutelnost osobní svobody a obydlí. Při odhlédnutí od drobných specifík, projevujících se v ústavě první, kdy stát poskytuje hmotné předpoklady pro udržení svobod obyvatelstva, v ústavách druhé a třetí, jež právo svobody náboženského vyznání rozšiřují o právo „propagovat ateismus“¹⁵³, a v ústavě čtvrté, která uvádí možnost: „zabývat se vědeckým výzkumem, literární a uměleckou tvorbou a ostatní kulturní činností“¹⁵⁴ a poskytuje tedy možnost určitého rozvolnění pravidel v oblasti tvůrčí, tento oddíl ústav tvoří jádro práv čínského občana. Téměř každá část tohoto oddílu s sebou nese určitou míru kontroverze. Prvním faktem je možnost svobodného vyjadřování. Je však známo, že míra cenzury je nyní v Číně čím dál tím vyšší. Od informací filtrovaných státními médii až po omezení a cenzuru internetu. V porovnání s dnešním kosmopolitním světem a jeho komunikačními prostředky musela být míra izolace země a informačního vakua v dobách minulých nepředstavitelná. Pokud jde o zatčení osob až na základě rozhodnutí lidového soudu, je nasnadě připomenutí mnohých kampaní nebo třeba Velké proletářské kulturní revoluce, kdy byl podezřelý zatčen gardami přímo na ulici, popřípadě vyvlečen ze svého vlastního domu a předveden před rozlícený dav, kde jej v tom lepším případě čekala nemilosrdná kritika, v případech horších i rozsudek trestu smrti. Stejně jako v dalších podobných režimech není ani v Číně pro náboženství ze strany komunistické strany a ústavy velké množství prostoru. Je ovšem potřeba si uvědomit, že v žádné komunistické zemi náboženská víra nedosahovala takových variací, jako právě v Číně. A právě kvůli této různorodosti, kde se setkávají islám, buddhismus, lamaismus a další, je zde ale uplatněna zásada tolerance náboženství do té míry, pokud nezasahuje do chodu režimu a nestaví se vůči němu do opozice. Příkladem za všechny je obrázek z posledního Všečínského shromáždění lidových

¹⁵¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1978, str. 98

¹⁵² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 39

¹⁵³ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 66

¹⁵⁴ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 138

zástupců, kde je Tibet reprezentován lamaistickým mnichem dokonce v tradičním oděvu. Sotva by se takový pohled mohl naskytnout, pokud by ten samý mnich nebyl prorežimní. V souvislosti s urbanistickým boomem čínských měst a zároveň s potřebou půdy vhodné pro pěstování potravin pro obyvatelstvo vyvstává také problematika nedotknutelnosti majetku a hlavně domova. Toto právo, garantované občanům ústavou, je ve většině případů nuceno ustoupit stále se zvyšujícím požadavkům státu. Vedle nespočetné řady menších incidentů tuto problematiku výborně vystihuje incident ve vesnici Wu-kchan¹⁵⁵ na jihu Číny, kde situace špatné činnosti vedení vesnice a strach z bezhlavého a neprůhledného prodeje parcel developerům, dohnaly obyvatelstvo k neposlušnosti vůči lokální vládě. Nyní zklidněná situace dává tušit velkou míru korupce, kdy špičky místních samospráv za vidinou zisku porušují vlastnická práva obyvatel. Jistě, je zde možnost finanční náhrady od státu za vyvlastněné pozemky či majetek. Tato částka ale bývá velmi často podhodnocená a svou funkci náhrady neplní.

Práva občanů

Práva občanů (1954 – články 91, 92, 93, 94 a 97, 1975 – článek 27, 1978 – články 45, 48, 49, 50, 51, 52 a 55 a 1982 – články 41, 42, 43, 45 a 46) se shodují především ve směru nároku na práci. Tento nárok na práci je rozšířen v ústavě poslední, kde je státem přislíbena tvorba pracovních pozic. Všechna ostatní práva v tomto oddíle je možno chápat jako navazující na právo pracovat. Tedy je zde rozdělení pojmů „občan“¹⁵⁶ a „pracující“¹⁵⁷. Právo na práci mají „občané“, zatímco ostatní práva s tímto spojená, jako je například právo na odpočinek a právo na pomoc v nouzi a ve stáří mají „pracující“. Tyto *nuance* lze tedy chápat tak, že již v ústavě je činěn rozdíl mezi těmi, kteří pracují, a těmi, kteří z nějakého důvodu pracovat nemohou. Ti, kteří nepracují, nebudou mít nárok na stejná práva jako pracující. Všechny dokumenty se poté shodují také v právu občanů „podávat stížnosti státním orgánům“¹⁵⁸, ústava poslední toto právo rozšiřuje o možnost „vznášet kritiku a návrhy, právo podávat stížnost, žalobu či udání“¹⁵⁹. Odlišnosti obsahuje ústava první, která garantuje státní výstavbu vzdělávacích institucí, a poté ústava třetí, která uvádí právo zabývat se vědeckým výzkumem a uměleckou tvorbou, ale hlavně obsahuje právo

¹⁵⁵ MARTIN PATIENCE. *China rebel village of Wukan heads to the polls* [online]. [cit. 2013-03-25].

Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-china-17229078>

¹⁵⁶ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 40

¹⁵⁷ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 41

¹⁵⁸ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 42

¹⁵⁹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 136

„velkých diskuzí, debat a polemik a použití ta-c'-pao“¹⁶⁰. Toto má souvislost s Velkou proletářskou kulturní revolucí, která byla započata právě skrze debaty mládeže zpochybňující vše staré a zastaralé a vyvěšování pro Čínu tak typických plakátů s velkými znaky, které upoutaly pozornost čtenářů a jejich obsahem byly často texty pamfletového ražení.

Povinnosti občanů

V tématu povinností občanů vůči státu (1954 – články 100, 101, 102 a 103, 1975 – článek 26, 1978 – články 56, 57 a 58 a 1982 – články 33, 51, 52, 53, 54, 55 a 56) se všechny ústavy shodují v povinnosti dodržovat ústavu a zákony. Tyto povinnosti jsou poté rozšířeny v ústavách první, třetí a čtvrté, kde jsou dále uvedeny povinnosti jako dodržování veřejného pořádku, ochrana společenského vlastnictví atd. Ústava čtvrtá, jejíž obsah je v této otázce nejobširněji pojatý, dodává „povinnost chránit sjednocenost státu a jednotu všech národností“¹⁶¹ a také ochranu dobrého jména a zájmů vlasti. Ústavy druhá a třetí přidávají povinnost občanů „podporovat vedoucí úlohu KSC a socialistické zřízení“¹⁶². Každý dokument se poté shoduje v teatrálních zvoláních o nutnosti obrany a ochrany státu před vnějšími nebezpečími, kdy tato obrana státu je povinností „svatou“¹⁶³, „nejvyšší“¹⁶⁴ a „vznešenou“¹⁶⁵ a výkon vojenské služby a členství v lidových milicích je povinností „čestnou“¹⁶⁶.

Postavení žen

Postavení žen (1954 – článek 96, 1975 – článek 27, 1978 – článek 53 a 1982 – článek 48) je oddíl shodný pro všechny ústavy. Vyjma ústavy druhé, která pouze kuse vymezuje, že práva žen jsou shodná s těmi mužskými po všech stránkách, zbylé ústavy tato práva rozvádějí ve shodné formulaci, že: „ženy mají stejná práva jako muži ve všech oblastech politického, hospodářského, kulturního, společenského a rodinného života“. Ústavy třetí a čtvrtá přidávají právo stejné odměny za práci jako muži s tím, že čtvrtá ústava zmiňuje ženy v politické funkci tím, že: „stát vychovává a vyzvedává do funkcí ženského kádru“¹⁶⁷. Tato zmínka o ženských funkcionářkách ve straně nepochybně dopomohla emancipaci

¹⁶⁰ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1978, str. 98

¹⁶¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 140

¹⁶² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 65

¹⁶³ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 44

¹⁶⁴ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1975, str. 65

¹⁶⁵ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1978, str. 102

¹⁶⁶ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 44

¹⁶⁷ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 139

ženské populace v Číně, nicméně to byl společenský model rovnosti obyvatelstva převzatý ze Sovětského svazu již mnohem dříve, který byl jedním z mnoha faktorů nárůstu popularity KSC v jejích počátcích.

Manželství a rodina

Shodnou rétoriku používají všechny ústavy v otázce manželství a rodiny (1954 – článek 96, 1975 – článek 27, 1978 – článek 53 a 1982 – článek 49). Je to tvrzení, že: „manželství, rodina, matky a děti jsou pod ochranou státu“¹⁶⁸. Liší se ale dva poslední dokumenty, to je ústavy z roku 1978 a 1982. Obě ústavy zmiňují, že sňatek musí vzniknout ze svobodné vůle obou manželů. Ústavou z roku 1978 je zmíněna politika plánovaného rodičovství, to je politika jednoho dítěte. Ústava z roku 1982 zmiňuje pozoruhodný prvek péče v rodině. K samozřejmé péči rodičů o děti přidává i naopak povinnost dětí se starat o své rodiče ve stáří. V této ústavě je také poznamenána „ochrana starých lidí, žen a dětí“¹⁶⁹.

Občané žijící v zahraničí a právo azylu

Otázka zahraničních Číňanů (1954 – články 98 a 99, 1975 – články 27 a 29, 1978 – články 54 a 59 a 1982 – článek 50), uzavírající tuto hlavu, je popsána téměř shodně ve všech ústavních dokumentech. Jsou zde pouhé rozdíly v definicích těch Číňanů, na které se tato pravidla vztahují. Zatímco v první ústavě stát garantuje ochranu „práv a zájmů Číňanů, kteří žijí v zahraničí“¹⁷⁰, ústava čtvrtá již tuto definici rozšiřuje na „hájení práv a zájmů zahraničních Číňanů, Číňanů, kteří se vrátili ze zahraničí a jejich rodinných příslušníků“¹⁷¹. Je zde možné vypočítat určitou míru fluktuace čínského obyvatelstva vně i uvnitř hranic státu. Všechny ústavy, kromě ústavy čtvrté, která tuto problematiku nijak nezmiňuje, vymezují možnost politického azylu, který bude udělen: „všem cizincům, kteří jsou pronásledováni za podporu spravedlivé věci, účast revolučním hnutím a vědeckou práci“¹⁷².

¹⁶⁸ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 42

¹⁶⁹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 139

¹⁷⁰ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 43

¹⁷¹ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1982, str. 140

¹⁷² 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 43

4.4. *Historický prolog – Čtvrtá ústava*

Po přechodných ústavách z let 1975 a 1978 přišel na řadu skutečný přelom v podobě ústavy čtvrté. Ta byla schválena v roce 1982, když probíhal 12. sjezd komunistické strany, a lze ji v mnohém přirovnat k ústavě první z roku 1954. KSCM měla v té době před sebou několik úkolů - pročištění řad svých stoupenců od myšlenek Velké proletářské Kulturní revoluce, rozvoj vzdělání, výchovu nových odborníků a inteligence a navázání ještě širších kontaktů se světem. Klíčovým bylo uvedení do chodu tzv. Čtyř modernizací. S potřebou jejich zavedení se již dříve vyslovil Čou En-laj, nicméně s nimi ale souvisel zásadní problém, o kterém se zmiňuje Fairbank: „Čtyři modernizace měly proběhnout v zemědělství, průmyslu, vědě a technice a v obraně. Žádná z těchto modernizací neslibovala politické reformy, jež by každý sociolog očekával jako nutný důsledek změn v ekonomice.“¹⁷³ Tento problém lze interpretovat tak, že probíhal určitý proces vývoje, který byl ale násilně usměrňován a tlačěn pouze jedním směrem, tím, který byl v tu chvíli potřebný. Logicky to nebyl proces přirozený a začal působit obtíže, zejména v sociální sféře. Skrze nově vzniknuvší ekonomické reformy a politiku otevírání se světu do Číny začalo stále častěji a intenzivněji pronikat povědomí o demokratických principech jinde ve světě a obyvatelstvu netrvalo dlouho, než se o ně začalo hlásit. I když se životní úroveň díky reformám pozvedla, z vnějšího světa proniklo do běžného života mnoho nových prvků a k určitému rozvolnění situace došlo. Ovšem problémem bylo, že o uvědomění si těchto změn chtěl lid slyšet od vlády a chtěl vidět její kladný postoj k nové Číně, která vznikala. Zde je počátek společenských nálad, které vyústily v demokratické hnutí, které bylo krvavě potlačeno na náměstí Nebeského klidu v Pekingu v roce 1989. Jak Teng Siao-ping, tak i zbytek vlády si uvědomovali fakt, že Čína díky zahraničním investicím a provázáním s okolním světem přijala určitou formu závazku. Závazku, který je splnitelný, pokud bude čínské obyvatelstvo takové jako doposud - bez jakýchkoliv námitek poslušné svým vůdcům a vzhlížející ke KSCM. Mnohem hůře by se takovým závazkům dostávalo, pokud by byly anonymní masy obyvatelstva nahrazeny emancipovanými seskupeními organizovaně se hlásícími o svá práva, která jim také podle ústavy náleží. Jak píše Fairbank, Teng se s tímto problémem z počátku vyrovnal následujícím způsobem: „Aby se vyhnul otázce politické reformy a vykázal ji mimo meze toho, co se toleruje, vyhlásil Teng v březnu 1979 čtyři principy: Čína se musí držet 1) socialistické cesty, 2)

¹⁷³ 3. Dějiny Číny, str. 450

diktatury proletariátu, 3) vedoucí úlohy strany a 4) marxismu-leninismu-Mao Ce-tungova myšlení. To zaručovalo samozvané diktatuře KSČ, že si jako nějaká dynastie udrží monopol moci.¹⁷⁴ Demokratické hnutí se ale dál vyvíjelo svým tempem a skrze například pekingskou zed' demokracie, nevyhnutelně šlo ke konfrontaci obyvatelstva s autoritami.

¹⁷⁴ 3. Dějiny Číny, str. 450

4.1.5. Hlava IV - Státní vlajka, státní znak, hlavní město

Státní symboly (1954 – články 104, 105 a 106, 1975 – články 30, 1978 – článek 60 a 1982 – články 136, 137 a 138) jsou stručně popsány v hlavě IV. Obsah této hlavy a její rozsah je pro všechny ústavy téměř identický. Jedinou odlišností je členění této hlavy, jelikož ústavy první a čtvrtá každé položce přidělují jeden článek a ústavy druhá a třetí všechny náležitosti shrnují do článku jednoho.

Je určena státní vlajka, jejíž barva je červená a je na ní umístěno pět hvězd. Státní vlajka Čínské lidové republiky obsahuje dva významné prvky. Tím prvním je červená barva, která má reprezentovat barvy komunistické revoluce, nicméně červená barva má v čínské historii dlouhou tradici a její význam je především spojen s bohatstvím, radostí a štěstím. Je tedy chápána veskrze pozitivně, a proto bylo její využití velmi chytrým krokem ze strany KSČ. Druhým významným prvkem je pět hvězd v levém horním rohu, z nichž ta největší reprezentuje Komunistickou stranu Číny a čtyři zbylé menší kolem ní reprezentují čtyři sociální třídy v Číně- rolnictvo, proletariát, malou buržoazii a národní buržoazii. Větší hvězda malé zastřešuje a chrání, tak jako by měla KSČ zastřešovat a chránit různé třídy obyvatelstva.

Státním znakem je „brána Tchien-an-men, nad níž je pět hvězd, po obou stranách je lemována klasy a uprostřed dole je ozubené kolo“¹⁷⁵. Prvky státního znaku je možné interpretovat následovně: brána Nebeského klidu na stejnojmenném náměstí v Pekingu je spjata se samotným vznikem Čínské lidové republiky, neboť právě z ní provolal Mao Ce-tung 1. října 1949 vznik státu; význam pěti hvězd nad bránou je shodný s hvězdami u státní vlajky; klasy kolem brány reprezentují rolnickou část obyvatelstva a ozubené kolo pod ní reprezentuje dělnickou část obyvatelstva.

Hlavním městem země je zvolen Peking. Zde nepochybně sehrály roli dva důležité faktory. Tím prvním je samozřejmě historický odkaz Pekingu jako takového, který je bez pochyb jedním z nejdůležitějších, ne-li nejdůležitějším městem v čínské historii. Peking byl ikonou politického i kulturního dění celého státu. Druhým faktorem a tím pravděpodobně

¹⁷⁵ 2. Ústavy Čínské lidové republiky, Ústava z roku 1954, str. 45

důležitějším byla pozice Pekingů jako města na severu, jež byl vždy spíše baštou militaristů a komunistů, což se projevilo v občanské válce. Tehdy byl centrem moci Kuomintangu a tím pádem hlavním městem Nanking a nikoliv Peking. Právě proto, že Čankajškovy pozice na severu nebyly ani zdaleka tak silné. Akt navrácení Pekingů statutu hlavního města byl tedy dalším způsobem, jak dokázat Kuomintangu, v té době již uprchnuvšímu na Tchaj-wan, dominantní postavení Komunistické strany Číny.

5. Závěr

Cílem mé práce bylo prozkoumat vývoj čínské ústavnosti a sledovat změny hlavních dokumentů státu v průběhu zhruba prvních 40 let jejich existence.

Při tvorbě své práce jsem došel ke zjištění, že vzniku všech čínských ústav předcházelo určité období, jehož události se silně promítly do obsahu jednotlivých dokumentů. Studium a následná znalost těchto historických okolností byly pro mou rešerši nezbytné, neboť bez nich by nebylo možné se ve složitém systému ústavních změn orientovat a pochopit velké množství prvků vlastních pouze a jenom ústavám čínským. Ústavy lze poté zpětně vnímat jako měřítko událostí minulých, jako milníky čínské historie.

Ze své práce vyvozují závěr, že čínské ústavy si v průběhu svého vývoje uchovávaly velmi podobné rysy. Odhlédneme-li od drobných změn v jejich uspořádání, či rozsahu, každý dokument má *gros*, které je neměnné. Výjimkou v tomto případě není ani dokument Společného programu, který se pouze na určitá témata zaměřuje více a dává jim více prostoru v rámci dodatečných hlav. Z hlediska významu jednotlivých ústav jsou jednoznačně nejvýznamnější ústava první a čtvrtá. Tyto dvě obsahují skutečně průlomové články a svou důležitostí zastiňují ostatní. Je tomu tak opět hlavně z důvodu doby, pro kterou byly tvořeny. Obě měnily dosavadní pravidla a obě s novými cíli. Ústava první předznamenávala vznik Maovy uzavřené Číny se všemi komunistickými reformami, čistkami a plány a ústava čtvrtá předznamenávala vznik Tengovy Číny, která nakročila směrem k otevření se světu, kapitalistickým reformám a k velmi mírnému rozvolnění režimu. V souvislosti s jejich významem jsou i nejrozsáhlejší. První ústava nahrazovala Společný program a jako taková měla funkci symbolického měřítko výsledků předcházejícího dokumentu. Pět let po vzniku státu a jeho konečné konsolidaci na základě plánů stanovených Společným programem byly skrze první ústavu zrušeny nebo nahrazeny nařízení, neodpovídající jeho potřebám. Stejně tomu tak bylo v roce 1982, když měla nová ústava reflektovat změny zejména v ekonomické sféře vedení státu. Byly to ústavy z roku 1975 a 1978, které se snažily ve svém obsahu určitým způsobem shrnout závěry a výsledky Kulturní revoluce, a proto je jejich obsah především protkán ideologií, méně již kroky pro řízení státu. I tak je ale Komunistické straně Číny věnován prostor v každé

ústavě. Pokud ne jako vůdčí autoritě, tak pak minimálně jako frakci, která stála za vznikem sjednocené Číny. Pokud pomineme předchozí odlišnosti a fakt, že jsou funkce čínského prezidenta a orgán čínského parlamentu pojmenovány jinými slovy, neobsahují čínské ústavy prvky natolik odlišné od ústav ostatních států.

Nasnadě je tedy otázka, jakým vývojem ústavnost Čínské lidové republiky prošla v první polovině své existence. Byl to vývoj nanejvýš dynamický a intenzivní, chvílemi až chaotický. Přes znatelnou roli ideologie zde ve výsledku zvítězil pragmatismus a potřeby správného obhospodařování státu a jeho obyvatelstva. A přestože ústava z roku 1982 ještě nebyla v pravém slova smyslu na úrovni ústav ostatních států vyspělého světa, byla v dosavadním měřítku tou nejvyspělejší, jakou Čína toho času měla.

„Nezáleží na tom, zda je kočka černá, či bílá. Záleží na tom, jak umí chytat myši.“

Teng Siao-pching

6. Summary

Nowadays, the People's Republic of China is one of the world's superpowers, and it has influence in every part of the world. But, this wasn't always the case. In the last century due to a clash of foreign and national forces, China was struggling in a chaos the likes of which it had not seen in its thousands of years of history. In the middle of the last century this fight eventually brought the communist party of China to its post of leadership in China. Thus, this party's dictatorship influences the face of China up to this day. Even though China's regime is considered authoritarian, the fundamental law of this state is its constitution. In my bachelor thesis my goal is to sort out the individual sections of first constitutions into a logical complex, and compare them with historical context. Research of these constitutions may help us to better understand the way the most populated country on Earth works, and may also help us to find out more about the development of the Chinese constitution.

Key words: China, constitution, historical development, Communist Party of China,
Common program

7. Seznam literatury

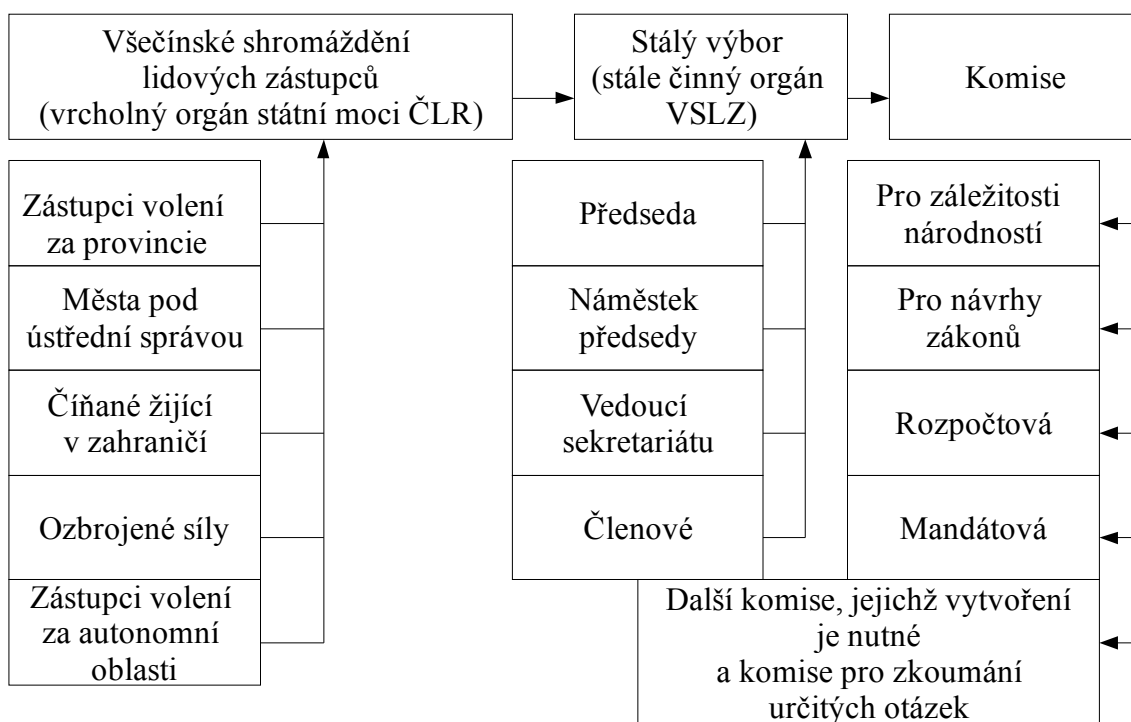
1. Čínská lidová republika. Společný program. In: Peking, 1949. Dostupné z: <http://e-chaupak.net/database/chicon/1949/1949e.pdf>
2. Ústavy Čínské lidové republiky. In: Dokumenty k vývoji Čínské lidové republiky. Praha: Orientální ústav ČSAV, 1983.
3. FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Vyd. 1., dotisk 3. [i.e. 3. vyd.]. Překlad Martin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. Praha: NLN Nakladatelství lidové noviny, 2010, 665 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-807-4220-074.
4. PAVLÍČEK, Václav. Ústavní právo a státověda: 1. díl, Obecná státověda. Praha: Linde, 1998. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201-141-3.
5. TOMÁŠEK, Michal. Dějiny čínského práva. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1190-0.

8. Seznam příloh

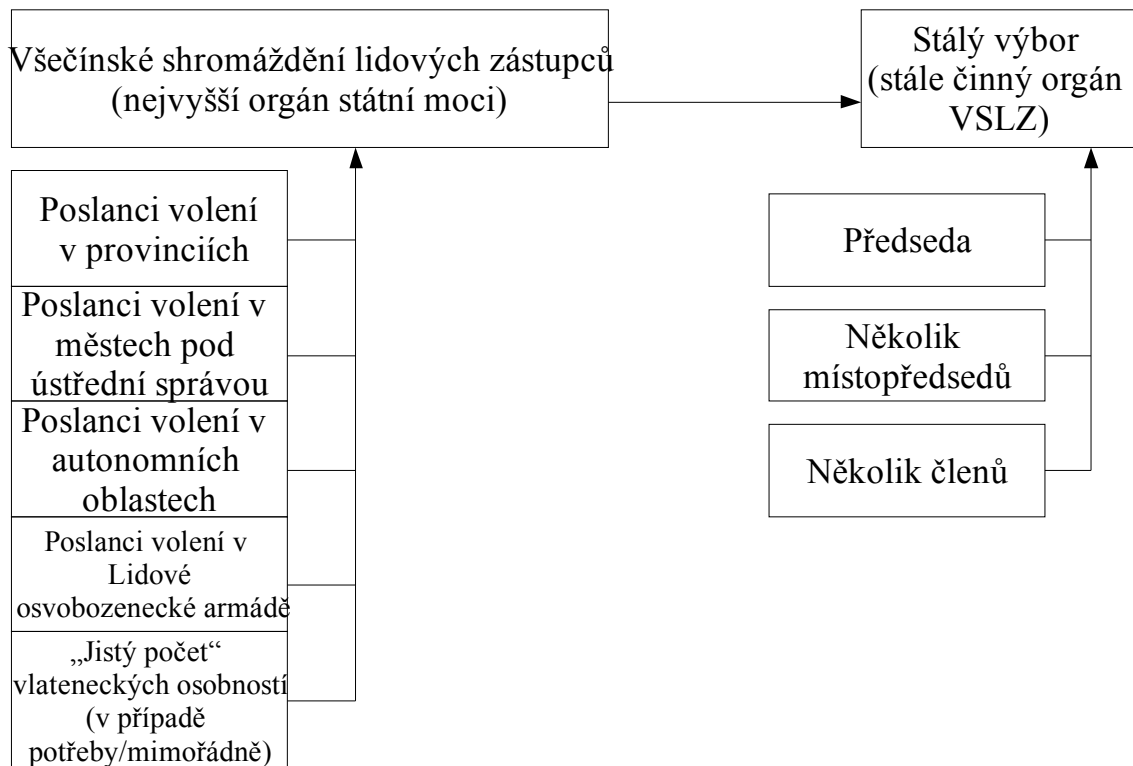
1. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1954
2. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1975
3. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1978
4. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1982
5. Graf administrativního rozdělení ČLR podle ústavy z roku 1954
6. Graf administrativního rozdělení ČLR podle ústavy z roku 1978

9. Přílohy

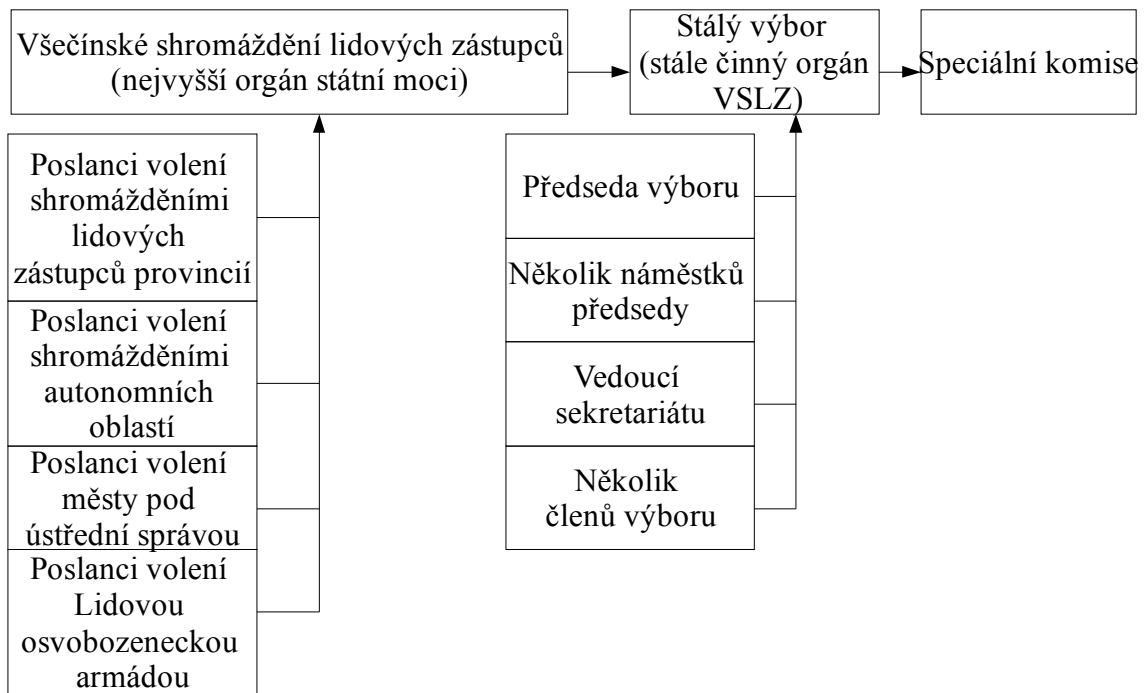
1. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1954

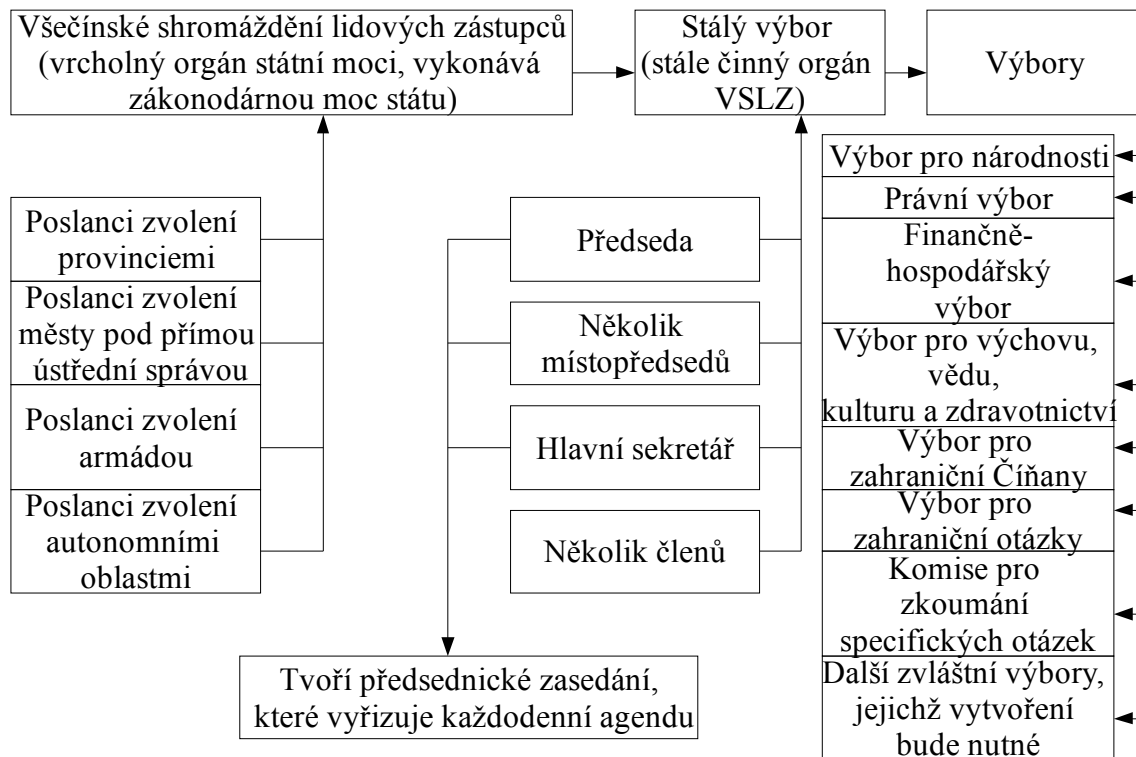
2. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1975

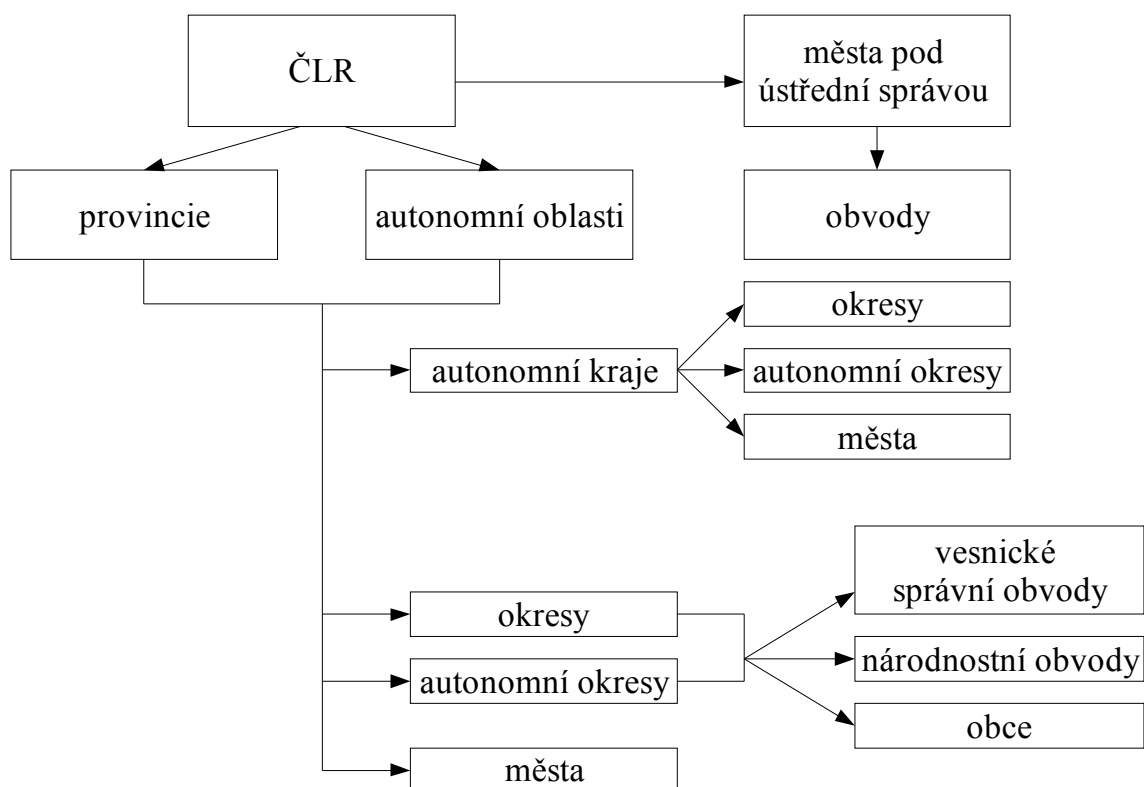
3. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1978

4. Graf složení Všečínského shromáždění lidových zástupců z roku 1982

5. Graf administrativního rozdělení ČLR podle ústavy z roku 1954

6. Graf administrativního rozdělení ČLR podle ústavy z roku 1978

